

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ - ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Μετάφραση και Σχολιασμός του «*Pandemic politics, pedagogies and practices: digital technologies and distance education during the coronavirus emergency*» (2020), των Ben Williamson, Rebecca Eynon & John Potter.

ΤΗΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ

ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΑΤΡΑΣ ΣΚΑΜΠΕΛΑ (Ξ2017152)

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Παναγιώτης Κελάνδριας, Καθηγητής

Σωτήριος Κεραμίδας, Επίκουρος Καθηγητής

Κέρκυρα, 2021

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Παναγιώτη Κελάνδρια, Καθηγητή Οικονομικής Μετάφρασης από τα Αγγλικά προς τα Ελληνικά στο Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου, για τη συνεργασία και για τις συμβουλές του.

Τέλος, ευχαριστώ την οικογένεια μου για τη διαρκή υποστήριξη της καθ' όλη τη διάρκεια των προπτυχιακών σπουδών μου.

Πίνακας περιεχομένων

Πρόλογος	4
Κύριο Σώμα	5
A) Πρωτότυπο Κείμενο	5
B) Μετάφρασμα.....	18
Γ) Σχόλια.....	35
Βιβλιογραφία	45

Πρόλογος

Η παρούσα πτυχιακή εργασία υπό τον τίτλο *Μετάφραση και Σχολιασμός του «Pandemic politics, pedagogies and practices: digital technologies and distance education during the coronavirus emergency» (2020), των Ben Williamson, Rebecca Eynon & John Potter* εκπονήθηκε στο πλαίσιο των προπτυχιακών σπουδών μου στο Τμήμα Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου κατά την ακαδημαϊκή περίοδο 2020-2021. Η συγκεκριμένη εργασία επικεντρώνεται στο πεδίο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης κατά τη διάρκεια μιας κατάστασης έκτακτης ανάγκης (όπως αυτή της πανδημίας του κορωνοϊού) – ένα εξελισσόμενο επιστημονικό πεδίο που ενδιαφέρει ιδιαίτερος τόσο εμένα όσο και τη μεταφραστική και ερευνητική κοινότητα εν γένει.

Σε ό,τι αφορά τη δομή της εργασίας, αρχικά παρατίθεται το πρωτότυπο κείμενο, το οποίο είναι ένα διαδικτυακό ειδικό κείμενο έκτασης περίπου 4.500 λέξεων, ενώ στη συνέχεια έπεται η μετάφραση του. Στο τέλος, ακολουθεί ο σχολιασμός έκτασης 3.000 λέξεων, ο οποίος περιλαμβάνει τη σύγκριση μεταξύ πρωτότυπου και μεταφρασμένου κειμένου, καθώς και την αιτιολόγηση των μεταφραστικών στρατηγικών για την επίλυση των διαφόρων προβλημάτων που προέκυψαν κατά τη μεταφραστική διαδικασία.

Κύριο Σώμα

Α) Πρωτότυπο Κείμενο

EDITORIAL

Pandemic politics, pedagogies and practices: digital technologies and distance education during the coronavirus emergency

Ben Williamson, Rebecca Eynon & John Potter

The first special issue of *Learning, Media and Technology* of 2020, entitled ‘Education and technology into the 2020s: speculative futures’, presented a series of papers looking to the future of critical research on educational technologies. As we write, just a few months later, with the coronavirus pandemic sweeping around the world, the future appears more uncertain than ever. Global infection and illness, population lockdowns, and mass closures of educational institutions have engulfed countries across the planet in the short time between issues of this journal.

The global pandemic is of course not only a serious public health emergency, but a political, economic and social emergency too. Scholarship across myriad disciplines in years to come will examine the medical, political, economic and social factors defining our present moment. Many of these issues will be of interest to readers of *Learning, Media and Technology*. They include political manoeuvring in relation to the pandemic, from misinformation and economic measures to policies of social distancing, quarantining and isolation; the use and misuse of large-scale data, statistics and visualizations; new forms of digitally mediated work, culture and personal life; surveillance systems for ‘contact tracing’; the use of predictive epidemiological modelling; the development of techniques for better public understanding of science; and the political use of behavioural economics as a public pedagogy of population management. Future papers in this journal will be written in the context of changes currently being experienced at planetary scale, and potentially dramatic shifts in the relationships between science, technology and society.

In one key area we feel *Learning, Media and Technology* can and should make a more direct contribution to knowledge and practice during the COVID-19 pandemic: the

switch to online and digital education formats and the rise of ‘remote’ forms of teaching and learning as a consequence of mass closures of schools, colleges and universities. In this moment of pandemic politics, where contests are being fought at multiple scales and levels over the ways to handle and resolve the crisis, distance education has become a widespread matter of concern for political authorities, education businesses, charities, teachers, parents and students alike. Education has become an emergency matter, and along with it, educational technologies have been positioned as a frontline emergency service. In recent years *Learning, Media and Technology* has become a key publication for critical studies of education and technology. Other outlets have responded to the rapid switch to online education with useful guidance, advice, and references to extant research from promising studies that might support educators to make the best of this new educational emergency. But the need remains for critical reflection on the planetary pivot to digitally mediated remote and distance education.

We have no wish to denigrate or criticize online distance education, but rather, the aim of this brief editorial is twofold. First, we want to raise a series of critical cautions, based on previous papers and special issues published in the journal, against simplistic and opportunistic claims that educational technologies are a ready-made remedy for the current crisis. Second, we want to issue a call for future research to examine, in up-close detail, the effects and consequences of the expansion and embedding of digital technologies and media in education systems, institutions and practices across the world. We don’t necessarily see these issues as new or unique to the pandemic, but they are currently being experienced more acutely and affectively by educators, students and parents around the world, from the early years through to higher education. Within our own specialist area of research and practice, pandemic politics is now playing out through attempts to thoroughly embed public education systems and practices, at international reach, in increasingly powerful technological systems. We raise here four significant issues in education and technology for reinvigorated exploration.

The political economy of pandemic pedagogy

A distinctive approach to pedagogy has emerged as a global norm in the opening months of 2020. Distance education, remote teaching, and online instruction are not new approaches to pedagogy or curriculum design, but they have taken on renewed salience. Debates have already commenced on social media about whether to term

current practices ‘emergency remote education’ in contextual recognition of the extraordinary circumstances in which they have been developed and deployed. These ‘pandemic pedagogies’ have also become the focus for the education technology industry.

Since the effects of the coronavirus crisis on education systems first became apparent in south east Asia early in 2020, education companies and technology businesses have ramped up their marketing of products to support online learning considerably. Many companies, including videoconferencing and educational content providers, have offered up previously for-fee services for free for temporary periods, alongside celebrity figures posting livestreaming educational content from workouts and dance classes to guest lessons and online Q&A sessions. To a significant extent, these charitable offers have provided many tools and resources to enable educators to meet the high demands of switching to online teaching under extremely tense conditions and in tightly compressed timelines. Perhaps more importantly, they may help parents, now responsible for supporting their children’s remote education, to keep their children occupied, active, and mentally stimulated during periods of population lockdown, isolation and quarantine.

Yet at the same time, it appears clear that certain actors in the edtech industry are treating the crisis as a business opportunity, with potentially long-term consequences for how public education is perceived and practised long after the coronavirus has been brought under control. The marketing of these products to teachers, by email and online on social media, has been intense, as the closure of schools and colleges has become an opportunity for the edtech industry to prove its benefits, to extend its reach, and to grow market share. Early in March 2020, the investment bank BMO Capital Markets predicted a spike in edtech stocks. ‘While we are uncomfortable citing “winners” in the coronavirus situation, some companies may be positioned better than others,’ it claimed. ‘Specifically, those that specialize in online education could see increased interest should the situation worsen’ (EdSurge 2020). Edu-businesses such as Pearson have made their online learning services available for free to new subscribing institutions, and launched packages of ‘homeschooling’ advice, resources and guidance. Many of the world’s largest and most successful technology businesses have also expanded their educational services rapidly, including Google, Microsoft, Amazon

and Zoom. Markets have long been a central concern of the global edtech industry, but the pandemic may have presented it with remarkable business opportunities for profit-making, as well as enhanced influence over the practices of education.

In a recent special issue of *Learning, Media and Technology*, Hillman, Bergviken Rensfeldt, and Ivarsson (2020) speculated that education systems may become increasingly platform-based, especially those systems that already exhibit a high degree of decentralization. The ‘platformisation of schooling’, in a context where ‘schooling as an institution has already been broken-up, decentralized and marketised’, they argued, is already leading to ‘a situation with little state governance where the dominant technical platforms are amongst few centralising powers uniting schools as a national school system’ and ‘global commercial platforms incorporated into public education risk challenging education as a public good’ (Hillman, Bergviken Rensfeldt, and Ivarsson 2020, 7–8).

Their political economy analysis of educational platformization suggests the need for serious caution regarding the expansion of edtech and other platform companies during the coronavirus pandemic. At the present time, public education has been forcibly decentralized into students’ own homes, largely disaggregated from the institutions and practices of education and instead repositioned as a form of homeschooling mediated by technology tools, edu-businesses and other institutions. Many edtech businesses have in fact been seeking to finesse the model of ‘distance’ education for years. They have sought to make education available remotely from schools or campuses, while also inserting platforms as intermediaries between educational institutions and their students, acting at a distance to shape the possibilities of teaching and learning. The current state of ‘pandemic pedagogy’, in other words, may not be seen by some businesses as simply an emergency response to a public health and political crisis, but as a rapid prototype of education as a private service and an opportunity to recentralize decentralized systems through platforms.

Beyond simple market-making strategies, a range of coalitions and networks has formed to promote forms of online learning as both a short-term response to the pandemic and a long-term ambition for whole education systems. The Global Education Coalition announced by UNESCO, for example, is an international partnership intended

to help countries mobilize resources and implement ‘innovative and context-appropriate solutions to provide education remotely, leveraging hi-tech, low-tech and no-tech approaches’, both in order to ‘mitigate the immediate disruption caused by COVID-19 and establish approaches to develop more open and flexible education systems for the future’ (UNESCO 2020). Its partners include Google, Microsoft, Facebook and Zoom alongside influential international organizations the OECD and World Bank, all now aligned to the common mission of extending online education globally. The World Bank has actively worked with government ministries around the world to enable online education, while the OECD has begun to talk of COVID-19 as a crisis of ‘human capital’ development, and of the pandemic as ‘an opportunity for experimentation and for envisioning new models of education and new ways of using the face-to-face learning time’ (OECD 2020). These policy-influencing international organizations are now enabling private platforms providers to extend their reach into previously unattainable territories and spaces.

At the national level, coalitions are also promoting their own forms of remote education. In the UK, the Department for Education issued a £300,000 grant to Oak National Academy, a startup online school backed by Teach First (the private teacher education provider) and researchED (an influential network promoting research evidence of ‘what works’ in the field of education), at the same time as the public broadcaster the BBC revamped its online Bitesize catalogue and iPlayer content for home learning. The US-based Wide Open Schools, similarly, was established by Common Sense Media and powered by Salesforce to provide ‘a free collection of the best online learning experiences for kids’, with partners including Khan Academy, Google, YouTube, Apple and Zoom. Dominant styles of education policy that have historically distributed power to multisector networks are now empowering private companies to become infrastructural substrates to public education, in ways that may solidify and consolidate in years to come.

These snapshot examples indicate how the new pandemic politics, pedagogies and practices of online education, remote teaching and homeschooling have become embedded in political and economic contests. There is also a geopolitical angle, reflecting how technology companies from the US and China have sought commercial advantage and expansion in education (Knox 2020). Global tech platforms are being

empowered alongside national and international policy-influencing organizations that seek ‘human capital’ as the key outcome of education. Emergency education models are being treated as prototypes for education systems to emulate far beyond the pandemic. Although, then, in many respects the switch to online education around the world has been haphazard and chaotic in practice, critical studies will need to locate these changes in the broader political economy of the COVID-19 pandemic, its antecedents and long-term consequences.

Digital inequalities during the pandemic

As articles in this journal have consistently shown (e.g., Beckman et al. 2018) not all young people are the well connected, digitally savvy, ‘digital natives’ that the rhetoric around young people and technology would have us believe. Instead, there is significant variety in the ways that young people can access, navigate and use the internet and other new technologies, with an important minority who are excluded entirely. As schools close due to the COVID-19 outbreak, and many teachers look to digital means to connect to their students, education policy makers are beginning to realize that the rhetoric around young people is incorrect, and now some young people are excluded from much of their education and their social networks.

This has led to a well-meaning response – to try to get these young people connected as soon as is possible. But many of those arguing for a move in this direction have not worked in this domain before or are aware of the many past home access schemes to get all young people connected. All young people should have the ability to access and skills to use technology effectively and safely to achieve their own goals (educational and otherwise). Yet it is extremely hard to get such schemes right. Three common questions that such schemes have to address are:

What is an adequate level of digital access? At first glance, this seems to be an obvious question – provide laptops and / or internet access to those who don’t have it. But access is not a dichotomous measure, it is multifaceted. It is about the quality of that access. For example, do all children need their own device? If not, how many young people could reasonably use the same device? What is the age group that such a scheme would impact the most? Is a mobile sufficient, or do young people need a laptop for learning

and education? What are the minimum technical specifications a device should have? What kind of internet connection is sufficient?

How can young people and their families be supported to technology in the home?

Young people who do not have digital access at home are likely to have less digital skills than their peers, and it is likely that their parents and guardians also do not have strong sets of digital skills. Using the internet contains multiple opportunities but also risks. How young people are supported to develop those skills and help protect them from harm is central. Typically, strong filters are placed on devices that make them less usable and less like the digital experiences of their peers. Instead, expert support is required (from teachers or others) to help young people and their families navigate the internet in a safe and effective way; and also provide them with ways to get assistance if the device breaks or the internet fails.

How can longevity of the scheme be assured? In the rush to connect young people, quick fixes are being sought, where devices are to be borrowed and internet connection provided free of charge for a short period of time. However, this uncertainty over ownership and responsibilities stymies use and often causes a great deal of stress as families feel under pressure to begin paying for the internet once the initial ‘free’ period is over. Ideally devices should be given to the young person and their families to ensure they have agency over what they use it for and why; and there needs to be clear guidelines about what happens when the internet gets stopped, with significant care not to push families in to continuing with a scheme that cannot afford.

Beyond these three questions, there are also some fundamental issues that need to be agreed upon. A central focus needs to be defining what ‘success’ for a particular scheme would mean. In the past, outcome measures of such initiatives have often focused on whether access is provided – e.g., a laptop is delivered and an internet connection set up. This is reasonable, but then other assumptions, that are not based on any evidence, are made about the ‘inevitable’ positive benefits the scheme has brought to the young person and their family. However, we know that the benefits from using technology vary widely, with those better off tending to benefit more educationally and socially. Digital connectivity is important, but it does not overcome all inequalities young people face – during COVID-19 or otherwise.

It is crucial to consider how any access scheme connects with the broader plan for providing young people with a distance education of quality. Schools have many roles and purposes, and providing distance education at this time for all young people is hugely challenging. Education is not one thing and is not experienced in the same way. The inequalities in our school system and wider society are only exacerbated by the current crisis. It is therefore really important that all schemes, digital or not, work together to support less well-off young people and schools. A holistic vision will work better than a piecemeal approach.

As readers of this journal know, technology is not a neutral entity that simply does good when people have access to it – it is complex and social cultural artefact. By putting technology into homes that are already likely to be struggling financially, and suffering more since the COVID-19 outbreak, the internet will provide access to their teachers, information and social support, and all of these things are important. However, the internet also provides: payday loan companies and gambling companies with easier access to families who are already struggling financially, content and people that young people should not have access to, and data brokers with more information that may negatively impact the families' future.

This, taken together with the problems that we often see with 'EdTech' companies and the kinds of digital education on offer (Sancho-Gil, Rivera-Vargas, and Miño-Puigcercós 2020), means that we need to think about dealing with digital inequalities in a different way. The primary reason these families do not have digital access is because of a lack of material resources due to social inequality. These economic realities do not go away as a result of a laptop scheme. Indeed, as this pandemic continues, more and more young people and their families will be in financial hardship and inequalities in society are likely to widen.

Technology cannot fix social inequality. Though access schemes will help (if done well) it is important to think more holistically and in the longer term. We should not simply think about the issues of digital inequalities in relation to questions of access, but instead to see this time as an important moment to support, regulate and design an inclusive digital future for us all, that is part of a society that is more socially just.

Social, educational, health and digital inequalities have never been clearer. Perhaps now is a time to make a more decisive set of significant social and digital changes.

Spaces and hierarchies in pandemic times: re-locating digital pedagogy

Being in lockdown in pandemic times and working from home, for those of us fortunate enough to be on the right side of inequality and with the opportunity to do so, means further consideration of the ways in which spatial and temporal relations are changed in the (digital) work we do as educators and researchers. There is no simple mapping of offline onto online that can escape the essential disjuncture between what is possible and what is impossible under these circumstances, no matter how many times parents and/or educators are told that it is easy and that the ‘digital’ makes it so.

Articles in *Learning, Media and Technology* in recent years, in pre-pandemic times, have explored what happens when technological devices are brought from home into school, critiquing the Bring Your Own Device (BYOD) movement, and exploring the ways in which they alter relations in classroom space-time (e.g., Alirezabeigi, Masschelein, and Decuypere 2020). The lockdown in many countries occasioned by the pandemic requires us to hold the mirror up to what happens when classroom space-time travels in the other direction, into the home environment, introducing the polysynchronous world of learning in the digital age into the rhythms of family life. We might call this the Bring Your Own School Home (BYOSH) movement. In this environment, personal screen-time is taken over at the same time as the physical spaces of the home are colonized and co-opted. Those grappling with the delicate ecosystem of parenting in the digital age realize that this is anything but remote learning. It is up close and personal and with the customary territorial trade-offs of colonization. The promise of both the infotainment value (as in the recent BBC here in the UK providing celebrities as teachers) and the familiar hype of ‘anytime’, ‘anywhere’ learning are ever present except that this carries the potential promise, or threat, of ‘all the time’ and ‘everywhere’. So, routines are disrupted, but not in the ways nor in the places imagined by ed-tech advertising; spaces are invaded by devices and screens which have now, like the eponymous character in Diana Wynne-Jones’s novel *Archer’s Goon* (2000), melted into the foreground and, finally, roles are renegotiated and re-imagined under terms and conditions no one thought would ever apply.

Schools, colleges and universities are of course reacting in different ways in this BYOSH environment. Expectations are calibrated differently in different contexts with, at local level in the UK, some headteachers and university chancellors sensibly lowering expectations and pressure on all parties. Transitioning from offline to online teaching and learning has long been found by its earliest researchers and exponents to be complex, problematic and evolutionary, though it can be done by managing the unrealistic expectations that you will be doing substantially the same thing with time, space and material artefacts as you did in face-to-face teaching. As you know by now, if you are currently working at distance with students, you won't be doing the same things. If you are also, perhaps, a parent or carer, simultaneously in receipt of 'online learning' to 'deliver', you will know the additional attention and cognitive overload only too well.

In the recent 'looking to the future editorial' for *Learning, Media and Technology* (Selwyn et al. 2020), the authors speculated on ten areas towards which critical educational technology researchers should be directing their attention in the next ten years. It was written in pre-pandemic times but anticipates, in many relevant ways, how the locus of control of pedagogy needs to be questioned and even relocated, away from remote, unaccountable, unethical systems and into the hands of educators and communities. The final idea in that piece opens up more exciting and ambitious possibilities than those routinely voiced as technology making things more 'effective', speaking instead to the everyday creativity of what they label 'convivial technologies'. Here we could invoke the notion of practices which speak back to power, where the direction of flow is not about 'content' being delivered downstream by algorithm but about more open, agentic and productive spaces for both learners and educators. We might find these 'third spaces' in practices around digital media in an era when testing and performativity measures are relaxed through circumstances beyond the control of the neoliberal imaginary and where these difficult times produce surprising and hopeful outcomes. Certainly there is work to be done on each of the following: the due diligence associated with the educational technology industry in these times; addressing, not glossing over, the inequalities we see around us; and with paying attention to how we can better identify the practices which flatten hierarchies and generate a productive pedagogy for the times in which we live and work.

Emergency edtech experimentation

Our final reflection here is on the ways that emergency remote teaching has been positioned in ‘experimental’ terms. According to an article in Quartz magazine, coronavirus has catalysed

the world’s biggest educational technology (edtech) experiment in history. With 1.5 billion students out of school and hundreds of millions attempting to learn solely online, the experiment will reshape schools, the idea of education, and what learning looks like in the 21st century. (Anderson 2020)

This idea of experimentation makes remote learning students, teachers and parents into laboratory subjects whose contingent experiences and activities are being observed for insights about the future of edtech itself.

The global edtech experiment is also an opportunity to produce very large quantities of student data, as students are forced online into data-intensive digital learning environments at unprecedented scale. For researchers and organizations invested in data scientific forms of analysis in education, as Zimmerman (2020) put it in The Chronicle of Higher Education, coronavirus is an opportunity for a ‘great online learning experiment’:

Coronavirus...has created a set of unprecedented natural experiments. For the first time, entire student bodies have been compelled to take all of their classes online. So we can examine how they perform in these courses compared to the face-to-face kind, without worrying about the bias of self-selection. It might be hard to get good data if the online instruction only lasts a few weeks. But at institutions that have moved to online-only for the rest of the semester, we should be able to measure how much students learn in that medium compared to the face-to-face instruction they received earlier.

The argument exemplified by Zimmerman is that the coronavirus crisis is a natural experimental opportunity for education data scientists – both those in academic education research and analysts working in edtech companies and other edu-businesses – to demonstrate the effectiveness of online education over face-to-face teaching. Zimmerman even argued that it should be considered a kind of moral responsibility for

universities to use the chance to figure out if online education outperforms in-person teaching, even though, he said, ‘if students showed more gains from online instruction, professors who teach face-to-face classes – like I do – might find their own jobs in peril’ (Zimmerman 2020). The data scientific dream of measuring learning at scale in order to develop a precise understanding of the benefits of remote instruction is clearly animating part of the effort by edtech businesses and associated researchers to utilize the coronavirus emergency as a mass data-gathering and analysis opportunity. And this might ultimately, as Zimmerman suggested, lead to a consolidation of online instruction and, as a consequence, exacerbate worker precarity for educators. The possible contraction of higher education as an on-campus experience, and a shift to remote instruction and learning, is already concerning many educators.

The effort to position pandemic pedagogies as a natural experimental opportunity for education data science to ‘prove’ the benefits of digital teaching exemplifies the ways that ‘datafication’ has been presented as a transformative force in education in recent years. As Jarke and Breiter (2019) put it in their introduction to a special issue of *Learning, Media and Technology* on ‘The datafication of education’, ‘the education sector is one of the most noticeable domains affected by datafication, because it transforms not only the ways in which teaching and learning are organised’ and raises expectations about ‘increased transparency, accountability, service orientation and civic participation but also associated fears with respect to surveillance and control, privacy issues, power relations, and (new) inequalities’ (Jarke and Breiter 2019, 1). From this perspective, efforts to datafy the student experience of education during the pandemic need to be understood as an extreme manifestation of longer-term aspirations to render education legible as numbers through increasingly pervasive technologies and techniques of surveillance. The COVID-19 pandemic is being treated as a laboratory experiment in mass-scale datafication of education in ways that might further empower and advance the interests of data-driven edtech companies, researchers and advocates. As millions of students sign up to new platforms in order to be able to access education during the pandemic, longrunning concerns over data privacy and the use of data for student profiling and control need to be brought back into focus.

Towards future research

We raise the four discussions above as critical reflections on ongoing significant changes with potentially long-term consequences for education generally and for research and practice in digital media and learning specifically. Pandemic education may also illuminate something of longer-term changes in the relationship between technology and society, with digital services adopted unproblematically as solutions to any problem (also reflected in current tensions over surveillance and privacy implications of ‘contact tracing’ apps). Yet these are not all necessarily new issues or problems. Contributors to *Learning, Media and Technology* have for many years been confronting questions and challenges of the political economy of edtech, digital inequalities, spaces and futures of learning, and datafication of education. The coronavirus emergency has intensified and expanded these. Rather than calling for a specific research agenda related to coronavirus, our more modest hope is that the journal will continue to act as a key source of scholarly knowledge and critical analysis on issues around education, media and technology that have long, contested histories and uncertain futures. The pandemic politics, pedagogies and practices characteristic of education in 2020 call for a reinvigorated approach to research on educational technologies and media that is driven by critical and theoretically informed analysis. *Learning, Media and Technology* remains a key forum for original research in these areas. We welcome contributions that not only take the current pandemic as their focus or context of analysis, but continue to advance our understanding of historically and contextually specific education and technology-related policies, practices, and problems that are now more urgent than ever.

Ben Williamson
University of Edinburgh

Rebecca Eynon
University of Oxford

John Potter
Institute of Education, University College London

B) Μετάφρασμα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πολιτικές, παιδαγωγικές μέθοδοι και πρακτικές εν μέσω πανδημίας: ψηφιακές τεχνολογίες και εξ αποστάσεως εκπαίδευση κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης λόγω του κορωνοϊού

Ben Williamson, Rebecca Eynon & John Potter

Το πρώτο ειδικό τεύχος του περιοδικού *Learning, Media and Technology* του 2020, με τίτλο «Education and technology into the 2020s: speculative futures», παρουσίασε μια σειρά άρθρων με άξονα το μέλλον της κριτικής έρευνας στον τομέα των εκπαιδευτικών τεχνολογιών. Καθόσον γράφουμε, λίγους μόνο μήνες αργότερα, με την πανδημία του κορωνοϊού να σαρώνει όλον τον κόσμο, το μέλλον διαγράφεται πιο αβέβαιο από ποτέ. Μεταξύ των θεμάτων του εν λόγω περιοδικού συγκαταλέγονται η μόλυνση και η ασθένεια σε παγκόσμιο επίπεδο, οι απαγορεύσεις κυκλοφορίας των πληθυσμών, καθώς και το μαζικό κλείσιμο των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, που έχουν κατακλύσει τις χώρες σε ολόκληρο τον πλανήτη σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Η παγκόσμια πανδημία είναι, ασφαλώς, μια σοβαρή κατάσταση έκτακτης ανάγκης όχι μόνο στον τομέα της δημόσιας υγείας, αλλά και από πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής πλευράς επίσης. Οι επιστήμονες σε χιλιάδες κλάδους θα εξετάσουν κατά τα επόμενα χρόνια τους ιατρικούς, πολιτικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες που καθορίζουν το παρόν μας. Πολλά από τα ζητήματα αυτά θα ενδιαφέρουν και τους αναγνώστες του *Learning, Media and Technology*. Περιλαμβάνουν πολιτικούς χειρισμούς σε σχέση με την πανδημία, από την παραπληροφόρηση και οικονομικά μέτρα έως πολιτικές κοινωνικής απόστασης, καραντίνας και απομόνωσης· τη χρήση και την κατάχρηση δεδομένων, στατιστικών στοιχείων και οπτικοποιήσεων μεγάλης κλίμακας· νέες μορφές εργασίας, πολιτισμού και προσωπικής ζωής μέσα από ψηφιακή διαμεσολάβηση· συστήματα παρακολούθησης για «ιχνηλάτηση επαφών»· τη χρήση προγνωστικών επιδημιολογικών μοντέλων· την ανάπτυξη τεχνικών για καλύτερη κατανόηση της επιστήμης από το κοινό· καθώς και την πολιτική χρήση της συμπεριφορικής οικονομίας ως δημόσιας παιδαγωγικής μεθόδου διαχείρισης του πληθυσμού. Μελλοντικά άρθρα σε αυτό το περιοδικό θα γραφτούν στο πλαίσιο των αλλαγών που

παρατηρούνται σήμερα σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς και των δυνητικά δραματικών τροπών στις σχέσεις μεταξύ επιστήμης, τεχνολογίας και κοινωνίας.

Σε έναν βασικό τομέα πιστεύουμε ότι το *Learning, Media and Technology* μπορεί και οφείλει να συνεισφέρει πιο άμεσα στη γνώση και τις πρακτικές κατά τη διάρκεια της πανδημίας του COVID-19: η μετάβαση σε διαδικτυακές και ψηφιακές μορφές εκπαίδευσης και η αύξηση των «εξ αποστάσεως» μορφών διδασκαλίας και μάθησης ως συνέπεια του μαζικού κλεισίματος των σχολείων, των κολεγίων και των πανεπιστημίων. Αυτή τη στιγμή των πολιτικών εν μέσω πανδημίας, όπου διεξάγονται διαμάχες σε πολλαπλές κλίμακες και επίπεδα σχετικά με τους τρόπους διαχείρισης και επίλυσης της κρίσης, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση δημιουργεί γενικευμένους προβληματισμούς στις πολιτικές αρχές, τις εκπαιδευτικές επιχειρήσεις, τις φιλανθρωπικές οργανώσεις, τους εκπαιδευτικούς, τους γονείς και τους μαθητές ομοίως. Η εκπαίδευση έχει καταστεί επείγον θέμα και, μαζί με αυτήν, οι εκπαιδευτικές τεχνολογίες έχουν αναδειχθεί σε υπηρεσία έκτακτης ανάγκης. Τα τελευταία χρόνια το *Learning, Media and Technology* έχει εξελιχθεί σε βασική έκδοση για κριτικές μελέτες της εκπαίδευσης και της τεχνολογίας. Άλλες υπηρεσίες έχουν ανταποκριθεί στην ταχεία μετάβαση στη διαδικτυακή εκπαίδευση με χρήσιμη καθοδήγηση, συμβουλές και αναφορές σε υφιστάμενες έρευνες υποβοηθούμενες από πολλά υποσχόμενες μελέτες που θα μπορούσαν να υποστηρίξουν τους εκπαιδευτικούς να αξιοποιήσουν με τον καλύτερο τρόπο αυτή τη νέα από εκπαιδευτικής πλευράς κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Ωστόσο, παραμένει η ανάγκη για κριτικό προβληματισμό στον παγκόσμιο άξονα επί της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μέσα από ψηφιακή διαμεσολάβηση.

Δεν έχουμε καμία επιθυμία να απαξιώσουμε ή να κατακρίνουμε τη διαδικτυακή εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αλλά αντιθέτως ο στόχος αυτής της σύντομης εισαγωγής είναι διττός. Πρώτον, θέλουμε να θέσουμε μια σειρά από κριτικές παρατηρήσεις, βάσει προηγούμενων άρθρων και ειδικών τευχών που δημοσιεύθηκαν στο περιοδικό, ενάντια σε απλοϊκούς και καιροσκοπικούς ισχυρισμούς ότι οι εκπαιδευτικές τεχνολογίες συνιστούν μια τυποποιημένη λύση για την τρέχουσα κρίση. Και δεύτερον, θέλουμε να δώσουμε αφορμή για μελλοντική έρευνα ώστε να εξετάσουμε, αρκετά λεπτομερώς, τις επιδράσεις και τις συνέπειες της επέκτασης και της ενσωμάτωσης των ψηφιακών τεχνολογιών και μέσων στα εκπαιδευτικά συστήματα και ιδρύματα καθώς και στις εκπαιδευτικές πρακτικές σε όλον τον κόσμο. Δεν θεωρούμε κατ' ανάγκη τα εν λόγω ζητήματα νέα ή χαρακτηριστικά της πανδημίας, όμως επί του παρόντος είναι αισθητά

κατά τρόπον πιο έντονο και δραστικό σε εκπαιδευτικούς, μαθητές και γονείς σε ολόκληρο τον κόσμο, από τα πρώτα έτη έως την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Εντός του δικού μας ειδικού τομέα έρευνας και πρακτικής εφαρμογής της, οι πολιτικές εν μέσω πανδημίας εκτυλίσσονται τώρα μέσω προσπαθειών για πλήρη ενσωμάτωση των δημόσιων εκπαιδευτικών συστημάτων και πρακτικών, σε διεθνή εμβέλεια, σε όλο και ισχυρότερα τεχνολογικά συστήματα. Παρακάτω θέτουμε τέσσερα σημαντικά ζητήματα στην εκπαίδευση και την τεχνολογία προκειμένου να δοθεί νέα ώθηση στη διερεύνηση.

Η πολιτική οικονομία της παιδαγωγικής εν μέσω πανδημίας

Κατά τους πρώτους μήνες του 2020 έχει αναδειχθεί ως γενικός κανόνας μια διαφορετική προσέγγιση στην παιδαγωγική. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση και διδασκαλία καθώς και τα διαδικτυακά μαθήματα δεν αποτελούν νέες προσεγγίσεις στην παιδαγωγική ή τον σχεδιασμό προγραμμάτων σπουδών, όμως τώρα έχουν αποκτήσει ακόμα πιο προεξέχουσα σημασία. Έχουν ήδη ξεκινήσει συζητήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης σχετικά με το κατά πόσον πρέπει να αποκαλούμε τις τρέχουσες πρακτικές «εξ αποστάσεως εκπαίδευση έκτακτης ανάγκης» σε συνάρτηση με την αναγνώριση των έκτακτων περιστάσεων στις οποίες αυτές έχουν αναπτυχθεί και αναλάβει δράση. Οι εν λόγω «παιδαγωγικές μέθοδοι εν μέσω πανδημίας» έχουν επίσης γίνει το επίκεντρο του κλάδου της εκπαιδευτικής τεχνολογίας.

Δεδομένου ότι οι επιπτώσεις της κρίσης του κορωνοϊού στα εκπαιδευτικά συστήματα εκδηλώθηκαν για πρώτη φορά στη Νοτιοανατολική Ασία στις αρχές του 2020, οι εκπαιδευτικές εταιρείες και οι τεχνολογικές επιχειρήσεις έχουν εντείνει την εμπορία των προϊόντων τους για να υποστηρίξουν σημαντικά τη διαδικτυακή μάθηση. Πολλές εταιρείες, συμπεριλαμβανομένων των παρόχων τηλεδιάσκεψης και εκπαιδευτικού περιεχομένου, προσφέρουν υπηρεσίες που παλαιότερα ήταν επί πληρωμή δωρεάν για προσωρινές περιόδους, μαζί με διάσημες προσωπικότητες που δημοσιεύουν και μεταδίδουν σε ζωντανή ροή εκπαιδευτικό περιεχόμενο, από προπονήσεις και μαθήματα χορού έως μαθήματα επισκεπτών και διαδικτυακές συνεδρίες ερωταπαντήσεων (Q&A). Σε έναν σημαντικό βαθμό, αυτές οι φιλανθρωπικές προσφορές έχουν παράσχει πολλά εργαλεία και πόρους προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να ανταποκριθούν στις υψηλές απαιτήσεις της μετάβασης στη διαδικτυακή διδασκαλία υπό εξαιρετικά τεταμένες συνθήκες και σε αυστηρώς συμπίεσμένα χρονοδιαγράμματα. Και ίσως το σημαντικότερο, μπορούν να

βοηθήσουν τους γονείς, οι οποίοι τώρα είναι υπεύθυνοι για την υποστήριξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης των παιδιών τους, να κρατήσουν τα παιδιά απασχολημένα, δραστήρια και σε εγρήγορση σε περιόδους απαγόρευσης κυκλοφορίας του πληθυσμού, απομόνωσης και καραντίνας.

Ωστόσο συγχρόνως γίνεται σαφές ότι ορισμένοι παράγοντες στον κλάδο της εκπαιδευτικής τεχνολογίας αντιμετωπίζουν την κρίση ως επιχειρηματική ευκαιρία, με δυνητικά μακροπρόθεσμες συνέπειες για τον τρόπο με τον οποίο η δημόσια εκπαίδευση γίνεται αντιληπτή και εφαρμόζεται για μακρό χρονικό διάστημα από τη στιγμή που ο κορωνοϊός ετέθη υπό έλεγχο. Η εμπορία των εν λόγω προϊόντων σε εκπαιδευτικούς, μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου καθώς και στο διαδίκτυο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, υπήρξε έντονη, καθότι το κλείσιμο των σχολείων και των κολεγίων έχει αναδειχθεί σε ευκαιρία για τον κλάδο της εκπαιδευτικής τεχνολογίας να αποδείξει τα οφέλη της, να επεκτείνει τη δράση της και να αυξήσει το μερίδιο αγοράς. Στις αρχές του Μαρτίου του 2020, η επενδυτική τράπεζα BMO Capital Markets προέβλεψε κατακόρυφη αύξηση των μετοχών της εκπαιδευτικής τεχνολογίας. «Παρότι αισθανόμαστε άβολα δηλώνοντας “νικητές” στην κατάσταση του κορωνοϊού, ορισμένες εταιρείες βρίσκονται ενδεχομένως σε καλύτερη θέση από ό,τι άλλες», ισχυρίστηκε. «Συγκεκριμένα, όσες εταιρείες ειδικεύονται στη διαδικτυακή εκπαίδευση θα μπορούσαν να διαπιστώσουν αυξανόμενο ενδιαφέρον σε περίπτωση επιδείνωσης της κατάστασης» (EdSurge 2020). Εκπαιδευτικές επιχειρήσεις όπως η Pearson, έχουν διαθέσει δωρεάν τις διαδικτυακές τους υπηρεσίες μάθησης σε νέα συνδρομητικά ιδρύματα, ενώ προωθούν πακέτα συμβουλών, πόρων και καθοδήγησης για «κατ' οίκον σχολική εκπαίδευση». Πολλές από τις μεγαλύτερες και πιο επιτυχημένες παγκοσμίως τεχνολογικές επιχειρήσεις έχουν επίσης επεκτείνει τις εκπαιδευτικές υπηρεσίες τους με γοργούς ρυθμούς, όπως η Google, η Microsoft, η Amazon και το Zoom. Οι αγορές υπήρξαν για πολύ καιρό κεντρικό μέλημα του κλάδου της εκπαιδευτικής τεχνολογίας σε παγκόσμιο επίπεδο, όμως η πανδημία ενδέχεται να προσέφερε σε αυτήν αξιοσημείωτες επιχειρηματικές ευκαιρίες για κέρδη, όπως επίσης και να ενίσχυσε την επιρροή επί των εκπαιδευτικών πρακτικών.

Σε ένα πρόσφατο ειδικό τεύχος του *Learning, Media and Technology*, οι Hillman, Bergviken Rensfeldt και Ivarsson (2020) πιθανολόγησαν ότι τα εκπαιδευτικά συστήματα ενδέχεται να βασίζονται ολοένα και περισσότερο σε πλατφόρμες, ιδιαίτερα εκείνα τα συστήματα που παρουσιάζουν ήδη έναν υψηλό βαθμό αποκέντρωσης. Η

«πλατφορμοποίηση της σχολικής εκπαίδευσης» σε ένα πλαίσιο όπου «η σχολική εκπαίδευση ως θεσμός έχει ήδη καταργηθεί, αποκεντρωθεί και εμπορευματοποιηθεί», ισχυρίστηκαν, έχει ήδη ως συνέπεια «μια κατάσταση με μικρή κρατική διακυβέρνηση όπου οι κυρίαρχες τεχνικές πλατφόρμες συγκαταλέγονται μεταξύ λίγων συγκεντρωτικών εξουσιών που ενώνουν τα σχολεία ως ένα εθνικό σχολικό σύστημα», ενώ «παγκόσμιες εμπορικές πλατφόρμες που είναι ενσωματωμένες στη δημόσια εκπαίδευση, ενδέχεται να θέσουν σε κίνδυνο την εκπαίδευση ως δημόσιο αγαθό» (Hillman, Bergviken Rensfeldt και Ivarsson 2020, 7–8).

Η ανάλυση τους για την πολιτική οικονομία της εκπαιδευτικής πλατφορμοποίησης υποδηλώνει την ανάγκη για μεγάλη προσοχή σχετικά με την επέκταση εταιρειών που δουλεύουν με πλατφόρμες εκπαιδευτικής τεχνολογίας και άλλες κατά τη διάρκεια της πανδημίας του κορωνοϊού. Προς το παρόν, η δημόσια εκπαίδευση έχει αποκεντρωθεί βίαια στα σπίτια των μαθητών, δεδομένου ότι κατά έναν μεγάλο βαθμό έχει αποκοπεί από τα ιδρύματα και τις πρακτικές εκπαίδευσης, και αντ' αυτού έχει επανατοποθετηθεί ως μια μορφή κατ' οίκον σχολικής εκπαίδευσης μέσα από τη διαμεσολάβηση τεχνολογικών εργαλείων, εκπαιδευτικών επιχειρήσεων και άλλων ιδρυμάτων. Πράγματι, πολλές επιχειρήσεις εκπαιδευτικής τεχνολογίας επιδιώκουν εδώ και χρόνια να βελτιώσουν το μοντέλο της «εξ αποστάσεως» εκπαίδευσης. Έχουν επιχειρήσει να καταστήσουν την εκπαίδευση διαθέσιμη μακριά από σχολεία ή πανεπιστημιούπολεις, ενώ εισάγουν επίσης πλατφόρμες ως μεσάζοντες μεταξύ των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και των μαθητών τους, λειτουργώντας εξ αποστάσεως προκειμένου να αναπτύξουν τις δυνατότητες διδασκαλίας και μάθησης. Η τρέχουσα κατάσταση της «παιδαγωγικής εν μέσω πανδημίας», με άλλα λόγια, ενδέχεται να μην θεωρηθεί από ορισμένες επιχειρήσεις απλή απάντηση έκτακτης ανάγκης σε μια κρίση στον τομέα της δημόσιας υγείας και της πολιτικής, αλλά ένα γρήγορο πρότυπο εκπαίδευσης ως μια ιδιωτική υπηρεσία καθώς και ως μια ευκαιρία για επανασυγκεντρωτισμό των αποκεντρωμένων συστημάτων μέσω πλατφορμών.

Πέρα από τις απλές στρατηγικές της αγοράς, έχει σχηματιστεί μια σειρά συμπράξεων και δικτύων με σκοπό την προώθηση μορφών διαδικτυακής μάθησης ταυτόχρονα ως βραχυπρόθεσμη απάντηση στην πανδημία και ως φιλόδοξο μακροπρόθεσμο σχέδιο για ολόκληρα εκπαιδευτικά συστήματα. Παραδείγματος χάριν, ο Παγκόσμιος Συνασπισμός Εκπαίδευσης, τον οποίον ανήγγειλε η UNESCO, είναι μια διεθνής εταιρική σύμπραξη που έχει ως στόχο να βοηθήσει τις χώρες να κινητοποιήσουν

πόρους και να εφαρμόσουν «καινοτόμες και προσαρμοσμένες στις συνθήκες λύσεις για την παροχή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, αξιοποιώντας προσεγγίσεις υψηλής, χαμηλής και μη τεχνολογίας», προκειμένου να «μετριάσουν μεν την άμεση αποδιοργάνωση που προκλήθηκε από τον COVID-19, και να καθιερώσουν δε προσεγγίσεις για την ανάπτυξη πιο ανοιχτών και ευέλικτων εκπαιδευτικών συστημάτων για το μέλλον» (UNESCO 2020). Οι συνεργάτες του περιλαμβάνουν τη Google, τη Microsoft, το Facebook και το Zoom, καθώς και σημαντικούς διεθνείς οργανισμούς – όπως τον ΟΟΣΑ και την Παγκόσμια Τράπεζα –, οι οποίοι τώρα είναι όλοι ευθυγραμμισμένοι με την κοινή αποστολή της επέκτασης της διαδικτυακής εκπαίδευσης παγκοσμίως. Η Παγκόσμια Τράπεζα έχει συνεργαστεί στενά με υπουργεία ανά τον κόσμο προκειμένου να διευκολύνει τη διαδικτυακή εκπαίδευση, ενώ ο ΟΟΣΑ έχει αρχίσει να αναφέρεται στον μεν COVID-19 ως μια κρίση ανάπτυξης «ανθρώπινου κεφαλαίου», στη δε πανδημία ως «μια ευκαιρία για πειραματισμό και οραματισμό νέων μοντέλων εκπαίδευσης καθώς και νέων τρόπων χρήσης του χρόνου μάθησης με προσωπική επαφή» (ΟΟΣΑ 2020). Οι εν λόγω επηρεάζοντες τη διαμόρφωση της πολιτικής διεθνείς οργανισμοί διευκολύνουν τώρα τους παρόχους ιδιωτικών πλατφορμών να επεκτείνουν την εμβέλεια τους σε προηγουμένως απροσπέλαστους κλάδους και χώρους.

Σε εθνικό επίπεδο, οι συμπράξεις προωθούν επίσης τις δικές τους μορφές εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, το Υπουργείο Παιδείας διέθεσε επιχορήγηση ύψους 300.000 £ στην Oak National Academy, ένα νεοσύστατο σχολείο στο διαδίκτυο που στηρίζεται στο Teach First (τον ιδιωτικό πάροχο κατάρτισης εκπαιδευτικών), και το researchED (ένα ισχυρής επιρροής δίκτυο που προωθεί ερευνητικά στοιχεία για το «τι λειτουργεί» στον τομέα της εκπαίδευσης), την ίδια στιγμή που ο δημόσιος ραδιοτηλεοπτικός φορέας BBC ανανέωσε τον διαδικτυακό του κατάλογο Bitesize και το περιεχόμενο iPlayer για κατ' οίκον μάθηση. Ομοίως, το Wide Open Schools που εδρεύει στις ΗΠΑ δημιουργήθηκε από την Common Sense Media και τροφοδοτήθηκε από την Salesforce, για να παρέχει «μια δωρεάν συλλογή από τις καλύτερες διαδικτυακές μαθησιακές εμπειρίες για παιδιά», με συνεργάτες όπως η Khan Academy, η Google, το YouTube, η Apple και το Zoom. Οι κυρίαρχοι τρόποι εκπαιδευτικής πολιτικής που ανέκαθεν διανέμουν ισχύ σε πολυτομεακά δίκτυα ενισχύουν τώρα τις ιδιωτικές εταιρείες, προκειμένου να καταστούν πάροχοι υποδομών για τη δημόσια εκπαίδευση, με τρόπο ώστε να μπορέσουν να εδραιωθούν και να παγιωθούν τα επόμενα χρόνια.

Αυτά τα σύντομα παραδείγματα υποδεικνύουν τον τρόπο με τον οποίο οι νέες πολιτικές, παιδαγωγικές μέθοδοι και πρακτικές της διαδικτυακής εκπαίδευσης εν καιρώ πανδημίας, η εξ αποστάσεως διδασκαλία καθώς και η κατ' οίκον σχολική εκπαίδευση έχουν ενσωματωθεί σε πολιτικές και οικονομικές διαμάχες. Υπάρχει επίσης μια γεωπολιτική σκοπιά, η οποία αντικατοπτρίζει τον τρόπο με τον οποίο τεχνολογικές εταιρείες από τις ΗΠΑ και την Κίνα έχουν επιδιώξει εμπορικό όφελος και επέκταση στην εκπαίδευση (Knox 2020). Οι παγκόσμιες τεχνολογικές πλατφόρμες ενισχύονται παράλληλα με εθνικούς και διεθνείς επηρεάζοντας την πολιτική οργανισμούς που αναζητούν «ανθρώπινο κεφάλαιο» ως το κύριο αποτέλεσμα της εκπαίδευσης. Τα εκπαιδευτικά μοντέλα έκτακτης ανάγκης θεωρούνται πρότυπα για εκπαιδευτικά συστήματα που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ακόμα και πολύ πιο μετά την πανδημία. Παρότι, έκτοτε, από πολλές απόψεις, η μετάβαση στη διαδικτυακή εκπαίδευση ανά τον κόσμο υπήρξε δαιδαλώδης και χαοτική στην πράξη, κριτικές μελέτες θα πρέπει να εντοπίσουν τις εν λόγω αλλαγές στην ευρύτερη πολιτική οικονομία, καθώς και τις αιτίες και τις μακροπρόθεσμες συνέπειες της πανδημίας του COVID-19.

Ψηφιακές ανισότητες κατά τη διάρκεια της πανδημίας

Όπως καταδεικνύουν διαρκώς τα άρθρα σε αυτό το περιοδικό (π.χ. Beckman et al. 2018), δεν είναι όλοι οι νέοι τόσο καλά δικτυωμένοι, με τεχνολογικές γνώσεις, «ψηφιακοί ιθαγενείς» όσο προσπαθεί να μας πείσει η ρητορική γύρω από τους νέους και την τεχνολογία. Αντ' αυτού, υπάρχει μεγάλη ποικιλία στους τρόπους με τους οποίους οι νέοι μπορούν να έχουν πρόσβαση, να πλοηγούνται και να χρησιμοποιούν το διαδίκτυο και άλλες νέες τεχνολογίες, με μια σημαντική μειονότητα να αποκλείεται εξ ολοκλήρου. Καθώς τα σχολεία κλείνουν λόγω της πανδημίας του COVID-19, και πολλοί εκπαιδευτικοί αναζητούν ψηφιακά μέσα για να συνδεθούν με τους μαθητές τους, οι φορείς χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής αρχίζουν να συνειδητοποιούν ότι η ρητορική γύρω από τους νέους είναι αναληθής, και τώρα μερικοί νέοι αποκλείονται από μεγάλο μέρος της εκπαίδευσης και των κοινωνικών τους δικτύων.

Αυτό οδήγησε σε μια καλοπροαίρετη αντίδραση – να προσπαθήσουμε να συνδέσουμε αυτούς τους νέους το συντομότερο δυνατό. Όμως, πολλοί από αυτούς που υποστηρίζουν μια στροφή προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση δεν έχουν εργαστεί στον συγκεκριμένο τομέα στο παρελθόν ή έχουν επίγνωση των πολλών προγραμμάτων του παρελθόντος για πρόσβαση από το σπίτι ώστε να συνδέσουν όλους τους νέους. Όλοι

οι νέοι άνθρωποι θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης καθώς και τα προσόντα για να χρησιμοποιούν την τεχνολογία αποτελεσματικά και με ασφάλεια, προκειμένου να επιτύχουν τους δικούς τους στόχους (εκπαιδευτικούς και άλλους). Ωστόσο, είναι εξαιρετικά δύσκολο να εφαρμοστούν ορθά τέτοιου είδους προγράμματα. Τρία κοινά θέματα με τα οποία τα εν λόγω προγράμματα θα χρειαστεί να ασχοληθούν είναι τα εξής:

Ποιο επίπεδο ψηφιακής πρόσβασης θεωρείται ικανοποιητικό; Εκ πρώτης όψεως, τούτο φαίνεται να αποτελεί ένα προφανές ζήτημα – παρέχετε φορητούς υπολογιστές και / ή πρόσβαση στο διαδίκτυο σε όσους δεν έχουν. Όμως, η πρόσβαση είναι ένα θέμα με πολλές διαστάσεις, το οποίο αφορά κυρίως στην ποιότητα της. Παραδείγματος χάριν, χρειάζονται όλα τα παιδιά τη δική τους συσκευή; Εάν όχι, πόσοι νέοι θα μπορούσαν σε λογικά πλαίσια να χρησιμοποιήσουν την ίδια συσκευή; Ποια ηλικιακή ομάδα θα επηρέαζε περισσότερο ένα τέτοιου είδους πρόγραμμα; Αρκεί ένα κινητό ή μήπως οι νέοι χρειάζονται έναν φορητό υπολογιστή για μαθησιακούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς; Ποιες είναι οι ελάχιστες τεχνικές προδιαγραφές που πρέπει να έχει μια συσκευή; Τι είδους σύνδεση στο διαδίκτυο θεωρείται επαρκής;

Πώς μπορούν οι νέοι και οι οικογένειες τους να υποστηριχθούν για την τεχνολογία στο σπίτι; Οι νέοι που δεν έχουν ψηφιακή πρόσβαση στο σπίτι ενδέχεται να έχουν λιγότερες ψηφιακές δεξιότητες απ' ό,τι οι συνομήλικοί τους, ενώ είναι πιθανό οι γονείς και οι κηδεμόνες τους να μην διαθέτουν επίσης ένα ισχυρό σύνολο ψηφιακών δεξιοτήτων. Η χρήση του διαδικτύου περιέχει πολλαπλές ευκαιρίες αλλά και κινδύνους. Κεντρικής σημασίας είναι ο τρόπος με τον οποίο υποστηρίζονται οι νέοι για την ανάπτυξη των εν λόγω δεξιοτήτων αλλά και για την προστασία τους από τις βλαβερές επιπτώσεις. Στις συσκευές τοποθετούνται συνήθως ισχυρά φίλτρα, τα οποία τις καθιστούν λιγότερο χρηστικές και λιγότερο σαν τις ψηφιακές εμπειρίες των συνομηλίκων τους. Αντ' αυτού, απαιτείται υποστήριξη εμπειρογνομόνων (εκπαιδευτικών ή άλλων) για να βοηθήσουν τους νέους και τις οικογένειες τους να πλοηγηθούν στο διαδίκτυο με ασφαλή και αποτελεσματικό τρόπο, καθώς και να τους παρέχουν τρόπους να δεχθούν βοήθεια εάν η συσκευή αποσυνδεθεί ή το διαδίκτυο δεν λειτουργεί.

Πώς μπορεί να διασφαλιστεί η μακροβιότητα του προγράμματος; Προκειμένου να συνδεθούν άμεσα οι νέοι, αναζητούνται προσωρινές λύσεις, κατά τις οποίες πρόκειται να δανειστούν συσκευές και να παρέχεται δωρεάν σύνδεση στο διαδίκτυο για σύντομο

χρονικό διάστημα. Ωστόσο, η εν λόγω αβεβαιότητα σε θέματα ιδιοκτησίας και ευθυνών εμποδίζει τη χρήση και προκαλεί συχνά πολύ άγχος, καθότι οι οικογένειες αισθάνονται την πίεση να αρχίσουν να πληρώνουν για το διαδίκτυο αφ' ης στιγμής παρέλθει η αρχική «δωρεάν» περίοδος. Στην ιδανική περίπτωση, θα πρέπει να δοθούν συσκευές στο νεαρό άτομο και την οικογένεια του, για να διασφαλιστεί ότι έχουν τον έλεγχο επί του τι χρησιμοποιούν και γιατί· και πρέπει να υπάρχουν σαφείς οδηγίες για το τι συμβαίνει όταν το διαδίκτυο σταματήσει, με ιδιαίτερη προσοχή να μην πιάζουν τις οικογένειες να συνεχίσουν ένα πρόγραμμα που δεν μπορούν να αντέξουν οικονομικά.

Πέραν αυτών των τριών θεμάτων, υπάρχουν επίσης ορισμένα θεμελιώδη ζητήματα που πρέπει να συμφωνηθούν. Ένα κεντρικό σημείο εστίασης πρέπει να προσδιορίζει τι θα μπορούσε να σημαίνει η λέξη «επιτυχία» για ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα. Στο παρελθόν, οι τρόποι αξιολόγησης τέτοιου είδους πρωτοβουλιών εστιάζονταν συχνά στο κατά πόσον παρέχεται πρόσβαση – π.χ. παραδίδεται ένας φορητός υπολογιστής και δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για σύνδεση στο διαδίκτυο. Αυτό είναι λογικό, όμως στη συνέχεια γίνονται άλλες υποθέσεις, οι οποίες δεν βασίζονται σε κανένα αποδεικτικό στοιχείο, σχετικά με τα «αναπόφευκτα» θετικά οφέλη που το πρόγραμμα έχει αποφέρει στο νεαρό άτομο και την οικογένεια του. Ωστόσο, γνωρίζουμε ότι τα οφέλη που απορρέουν από τη χρήση της τεχνολογίας ποικίλλουν σημαντικά, με τα σημαντικότερα εξ αυτών να αφορούν ως επί το πλείστον στην εκπαιδευτική και κοινωνική παράμετρο. Η ψηφιακή συνδεσιμότητα είναι σημαντική, όμως δεν αποκαθιστά όλες τις ανισότητες που αντιμετωπίζουν οι νέοι – κατά τη διάρκεια του COVID-19 ή με άλλον τρόπο.

Είναι καίριας σημασίας να εξεταστεί πώς συνδέεται κάθε πρόγραμμα πρόσβασης με το ευρύτερο σχέδιο για παροχή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης υψηλού επιπέδου στους νέους. Τα σχολεία εξυπηρετούν πολλούς ρόλους και σκοπούς, ενώ αυτή τη στιγμή η παροχή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε όλους τους νέους αποτελεί τεράστια πρόκληση. Η εκπαίδευση δεν είναι ένα πράγμα και δεν αντιμετωπίζεται με τον ίδιο τρόπο. Οι ανισότητες στο σχολικό μας σύστημα και την ευρύτερη κοινωνία εντείνονται ακόμη περισσότερο από την τρέχουσα κρίση. Είναι επομένως πραγματικά σημαντικό όλα τα προγράμματα, ψηφιακά ή όχι, να συνεργάζονται για να υποστηρίξουν νέους και σχολεία που βρίσκονται σε δυσχερέστερη οικονομική κατάσταση. Ένα ολιστικό όραμα θα λειτουργήσει καλύτερα από ό,τι μια αποσπασματική προσέγγιση.

Όπως γνωρίζουν οι αναγνώστες αυτού του περιοδικού, η τεχνολογία δεν είναι μια ουδέτερη οντότητα που απλά κάνει καλό όταν οι άνθρωποι έχουν πρόσβαση σε αυτήν – αποτελεί περίπλοκο και κοινωνικό πολιτισμικό αγαθό. Εισάγοντας την τεχνολογία σε σπίτια που ενδέχεται ήδη να αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα αλλά και να υποφέρουν περισσότερο μετά την πανδημία του COVID-19, το διαδίκτυο θα παρέχει πρόσβαση στους εκπαιδευτικούς τους, σε πληροφορίες και κοινωνική υποστήριξη, και όλα αυτά είναι σημαντικά. Ωστόσο, στο διαδίκτυο μπορεί επίσης να βρει κανείς: εταιρείες αποπληρωμών δανείων και εταιρείες τυχερών παιχνιδιών με ευκολότερη πρόσβαση σε οικογένειες που αντιμετωπίζουν ήδη οικονομικά προβλήματα, καθώς και περιεχόμενο και ανθρώπινες επαφές στις οποίες οι νέοι δεν θα μπορούσαν να έχουν πρόσβαση, αλλά και μεσίτες δεδομένων με περισσότερες πληροφορίες που ενδέχεται να επηρεάσουν αρνητικά το μέλλον των οικογενειών.

Αυτό, σε συνδυασμό με τα προβλήματα που παρατηρούμε συχνά σε εταιρείες εκπαιδευτικής τεχνολογίας ('EdTech' companies), καθώς και τα είδη ψηφιακής εκπαίδευσης που προσφέρονται (Sancho-Gil, Rivera-Vargas και Miño-Puigcercós 2020), σημαίνει ότι πρέπει να σκεφτούμε να αντιμετωπίσουμε τις ψηφιακές ανισότητες με διαφορετικό τρόπο. Ο κύριος λόγος για τον οποίο αυτές οι οικογένειες δεν έχουν ψηφιακή πρόσβαση είναι η έλλειψη υλικών πόρων εξαιτίας της κοινωνικής ανισότητας. Οι εν λόγω οικονομικές πραγματικότητες δεν εξαφανίζονται ως επακόλουθο ενός προγράμματος φορητού υπολογιστή. Πράγματι, όσο συνεχίζεται η συγκεκριμένη πανδημία, ολοένα και περισσότεροι νέοι άνθρωποι καθώς και οι οικογένειες τους θα αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσχέρειες, ενώ οι ανισότητες στην κοινωνία ενδέχεται να διευρυνθούν.

Η τεχνολογία δεν μπορεί να διορθώσει την κοινωνική ανισότητα. Παρόλο που τα προγράμματα πρόσβασης θα βοηθήσουν (εάν πραγματοποιηθούν ορθά), είναι σημαντικό να σκεφτούμε πιο ολιστικά και μακροπρόθεσμα. Δεν πρέπει να εξετάσουμε απλώς τα ζητήματα των ψηφιακών ανισοτήτων σε σχέση με τα ζητήματα πρόσβασης, αλλά αντ' αυτού να θεωρήσουμε αυτή τη χρονική συγκυρία μια σημαντική στιγμή για να υποστηρίξουμε, να ρυθμίσουμε και να σχεδιάσουμε ένα ψηφιακό μέλλον χωρίς διακρίσεις για όλους εμάς – κάτι που αποτελεί μέρος μιας κοινωνικά δικαιότερης κοινωνίας. Οι κοινωνικές, εκπαιδευτικές, υγειονομικές και ψηφιακές ανισότητες δεν ήταν ποτέ πιο ξεκάθαρες. Ίσως τώρα είναι καιρός να διαμορφώσουμε ένα πιο αυστηρό σύνολο σημαντικών κοινωνικών και ψηφιακών αλλαγών.

Χάσματα και ιεραρχίες σε καιρούς πανδημίας: επαναπροσδιορισμός της ψηφιακής παιδαγωγικής

Η κατάσταση εγκλεισμού σε καιρούς πανδημίας και η κατ' οίκον εργασία, για όσους από εμάς έχουν την τύχη να είναι και να παραμένουν ευνοημένοι από τις ανισότητες, συνεπάγονται περαιτέρω εξέταση των τρόπων με τους οποίους οι χωρικές και χρονικές σχέσεις αλλάζουν στην (ψηφιακή) εργασία που επιτελούμε ως εκπαιδευτικοί και ερευνητές. Δεν υπάρχει απλή χαρτογράφηση του τρόπου σύνδεσης του διαδικτυακού περιβάλλοντος με τον πραγματικό κόσμο, η οποία να μπορεί να αποφύγει την ουσιαστική έλλειψη σχέσης μεταξύ του τι είναι δυνατόν και του τι είναι αδύνατον υπό αυτές τις συνθήκες, ανεξαρτήτως από το πόσες φορές οι γονείς και / ή οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι είναι εύκολο και ότι «ψηφιακό περιβάλλον» το καθιστά τέτοιο.

Τα άρθρα στο *Learning, Media and Technology* τα τελευταία χρόνια, σε καιρούς πριν από την πανδημία, έχουν διερευνήσει τι συμβαίνει όταν οι τεχνολογικές συσκευές μεταφέρονται από το σπίτι στο σχολείο, σχολιάζοντας το κίνημα Bring Your Own Device (BYOD)¹, και διερευνώντας τους τρόπους με τους οποίους μεταβάλλουν τις σχέσεις στον χωροχρόνο της τάξης (π.χ. Alirezabeigi, Masschelein και Decuypere 2020). Η απαγόρευση της κυκλοφορίας σε πολλές χώρες που προκλήθηκε από την πανδημία απαιτεί από εμάς να απεικονίσουμε αυτό που συμβαίνει, όταν ο χωροχρόνος της τάξης ταξιδεύει προς την άλλη κατεύθυνση, στο οικιακό περιβάλλον, εισάγοντας τον πολυσύγχρονο κόσμο της μάθησης στην ψηφιακή εποχή στους ρυθμούς της οικογενειακής ζωής. Θα μπορούσαμε να το αποκαλέσουμε ως κίνημα Bring Your Own School Home (BYOSH). Σε αυτού του είδους το περιβάλλον, ο προσωπικός χρόνος οθόνης καταναλώνεται την ίδια στιγμή που οι φυσικοί χώροι του σπιτιού αποικίζονται και καταλαμβάνονται. Εκείνοι που ασχολούνται με το ευαίσθητο οικοσύστημα της διαπαιδαγώγησης στην ψηφιακή εποχή συνειδητοποιούν ότι αυτή η προσέγγιση είναι κάθε άλλο παρά εξ αποστάσεως μάθηση. Είναι εκ του σύνεγγυς, προσωπική, με τους συνήθεις εδαφικούς συμβιβασμούς του αποικισμού. Η υπόσχεση τόσο της αξίας της

¹ ΣτΜ: Το κίνημα «Bring Your Own Device» (BYOD) – που αποκαλείται επίσης «Bring Your Own Technology» (BYOT), «Bring Your Own Phone» (BYOP) και «Bring Your Own Personal Computer» (BYOPC) – πρωτοξεκίνησε το 2007 με την κυκλοφορία του iPhone και εδραιώθηκε το 2010, όταν η Apple προσέθεσε διαχείριση εταιρικής ταυτότητας και χαρακτηριστικά ασφαλείας στο iOS 4. Αναφέρεται στη δυνατότητα κάποιου να επιλέγει την προσωπική (συνήθως φορητή) συσκευή του, αντί να χρησιμοποιεί την οποιαδήποτε συσκευή που του παρέχεται.

ψυχαγωγικής ενημέρωσης (όπως στο πρόσφατο πρόγραμμα του BBC στο Ηνωμένο Βασίλειο, που παρουσίαζε διασημότητες σαν εκπαιδευτικούς²) όσο και της γνωστής διαφημιστικής υπερβολής της «οποτεδήποτε», «οπουδήποτε» μάθησης είναι πάντοτε παρούσα, με τη διαφορά ότι αυτό ενέχει την πιθανή υπόσχεση, ή την απειλή, του «συνεχώς» και του «οπουδήποτε». Έτσι, οι ρουτίνες διαταράσσονται, αλλά όχι με τους τρόπους ούτε στα μέρη που φαντάστηκαν οι διαφημίσεις της εκπαιδευτικής τεχνολογίας· οι χώροι δέχονται εισβολή από συσκευές και οθόνες, οι οποίες τώρα, όπως ο ομώνυμος χαρακτήρας στο μυθιστόρημα Archer's Goon της Diana Wynne-Jones (2000), έχουν ενσωματωθεί στο προσκήνιο και, τελικά, οι ρόλοι επαναδιαπραγματεύονται και επαναπροσδιορίζονται υπό όρους και προϋποθέσεις που κανείς δεν θα πίστευε ότι θα ίσχυαν ποτέ.

Τα σχολεία, τα κολέγια και τα πανεπιστήμια αντιδρούν ασφαλώς κατά τρόπον διαφορετικό σε αυτού του είδους το περιβάλλον του BYOSH. Οι προσδοκίες βαθμονομούνται διαφορετικά σε διάφορα πλαίσια, με ορισμένους διευθυντές και πρυτάνεις πανεπιστημίων, σε τοπικό επίπεδο στο Ηνωμένο Βασίλειο, να μειώνουν αισθητά τις προσδοκίες και την πίεση προς όλα τα μέρη. Η μετάβαση από την εκτός στην εντός διαδικτύου διδασκαλία και μάθηση έχει διαπιστωθεί εδώ και καιρό από τους πρώτους ερευνητές και υποστηρικτές της ότι είναι πολύπλοκη, προβληματική και εξελικτική, αν και μπορεί να επιτευχθεί μέσω της διαχείρισης των ανέφικτων προσδοκιών ότι θα κάνετε ουσιαστικά το ίδιο πράγμα με τον χρόνο, τον χώρο και τα υλικά μέσα, όπως κάνατε στη διδασκαλία με προσωπική επαφή. Όπως γνωρίζετε μέχρι τώρα, εάν αυτήν την περίοδο δουλεύετε εξ αποστάσεως με μαθητές, δεν θα συνεχίσετε τα ίδια πράγματα. Επίσης, εάν ενδεχομένως είστε γονέας ή κηδεμόνας και ταυτόχρονα λαμβάνετε «διαδικτυακή μάθηση» για προσωπική χρήση, θα γνωρίζετε πάρα πολύ καλά την πρόσθετη προσοχή και τη νοητική υπερπληροφόρηση.

Στο πρόσφατο άρθρο υπό τον τίτλο «What's Next for Ed-Tech? Critical Hopes and Concerns for the 2020s» στο *Learning, Media and Technology* (Selwyn et al. 2020), οι συγγραφείς διατύπωσαν εικασίες σε δέκα τομείς προς τους οποίους οι κριτικοί

² ΣτΜ: Πρόκειται για το Bitesize Daily, το νέο πρόγραμμα εικονικής μάθησης του BBC, το οποίο λανσαρίστηκε αρχικά στις 20/04/2020 με αφορμή την πρώτη καραντίνα, και προσέφερε δωρεάν εκπαιδευτικό περιεχόμενο σε παιδιά 5 έως 14 χρονών, με τη βοήθεια διάσημων celebrities και 200 από τους καλύτερους δασκάλους της Βρετανίας.

ερευνητές της εκπαιδευτικής τεχνολογίας θα πρέπει να κατευθύνουν την προσοχή τους τα επόμενα δέκα χρόνια. Μπορεί να είχε γραφτεί σε καιρούς πριν από την πανδημία, όμως προβλέπει, με πολλούς τρόπους, πώς πρέπει να επανεξεταστεί και ακόμη να επαναπροσδιοριστεί το σημείο ελέγχου της παιδαγωγικής, μακριά από εξ αποστάσεως, ανεξέλεγκτα και αντιδεοντολογικά συστήματα, στα χέρια των εκπαιδευτικών και των κοινοτήτων. Η τελική ιδέα στο εν λόγω έργο προσφέρει πιο συναρπαστικές και καινοτόμες δυνατότητες απ' ό,τι εκείνες που εκφράζονται συνήθως ως μια τεχνολογία που καθιστά τα πράγματα πιο «αποτελεσματικά», κάνοντας απεναντίας λόγο για την καθημερινή δημιουργικότητα αυτών που αποκαλούν «φίλικες τεχνολογίες». Σε αυτό το σημείο θα μπορούσαμε να επικαλεστούμε την έννοια των πρακτικών που εναντιώνονται στην εξουσία, όπου η κατεύθυνση της ροής δεν αφορά το «περιεχόμενο» που παραδίδεται γραμμικά μέσω αλγορίθμου, αλλά πιο ανοιχτούς, μεσολαβητικούς και παραγωγικούς χώρους τόσο για εκπαιδευόμενους όσο και για εκπαιδευτικούς. Μπορεί να βρούμε αυτούς τους «τρίτους χώρους» σε πρακτικές γύρω από τα ψηφιακά μέσα σε μια εποχή όπου τα μέτρα ελέγχου και επιτελεστικότητας χαλαρώνουν λόγω συνθηκών πέρα από τον έλεγχο του νεοφιλελεύθερου φαντασιακού, και όπου αυτές οι δύσκολες στιγμές παράγουν εκπληκτικά και πολλά υποσχόμενα αποτελέσματα. Ασφαλώς, υπάρχει δουλειά να γίνει σε καθεμία από τις ακόλουθες παραμέτρους: στη δέουσα επιμέλεια ως προς τον κλάδο της εκπαιδευτικής τεχνολογίας σε αυτήν την εποχή που διανύουμε· στην αντιμετώπιση, και όχι στην απόκρυψη, των ανισοτήτων που παρατηρούμε γύρω μας· και με προσοχή, στο πώς μπορούμε να εντοπίσουμε καλύτερα τις πρακτικές που μειώνουν τις ιεραρχικές διαβαθμίσεις και δημιουργούν μια παραγωγική παιδαγωγική για τις περιόδους όπου ζούμε και εργαζόμαστε.

Πειραματισμός της εκπαιδευτικής τεχνολογίας έκτακτης ανάγκης

Η τελευταία μας παρατήρηση σε αυτό το σημείο αφορά στους τρόπους κατά τους οποίους η εξ αποστάσεως διδασκαλία έκτακτης ανάγκης έχει τοποθετηθεί σε «πειραματικούς» όρους. Σύμφωνα με ένα άρθρο στο περιοδικό Quartz, ο κορωνοϊός υπήρξε καταλύτης για

το μεγαλύτερο πείραμα της εκπαιδευτικής τεχνολογίας (edtech) του κόσμου στην ιστορία. Με 1,5 δισεκατομμύριο μαθητές εκτός σχολείου και εκατοντάδες εκατομμύρια που προσπαθούν να μάθουν αποκλειστικά μέσα από το διαδίκτυο, το πείραμα θα

αναδιαμορφώσει τα σχολεία, την έννοια της εκπαίδευσης, και το πώς μοιάζει η μάθηση κατά τον 21ο αιώνα. (Anderson 2020)

Η εν λόγω έννοια του πειραματισμού μετατρέπει τους μαθητές, τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς της εξ αποστάσεως μάθησης σε πειραματόζωα των οποίων οι ενδεχόμενες εμπειρίες και δραστηριότητες παρατηρούνται για την απόκτηση γνώσεων σχετικά με το μέλλον της ίδιας της εκπαιδευτικής τεχνολογίας.

Το παγκόσμιο πείραμα της εκπαιδευτικής τεχνολογίας αποτελεί επίσης μια ευκαιρία για δημιουργία ιδιαίτερα μεγάλων ποσοτήτων δεδομένων μαθητών, καθώς οι μαθητές εξωθούνται στο διαδίκτυο σε περιβάλλοντα ψηφιακής μάθησης υψηλής έντασης δεδομένων σε άνευ προηγουμένου κλίμακα. Για ερευνητές και οργανισμούς που έχουν επενδύσει σε επιστημονικές μορφές ανάλυσης δεδομένων στην εκπαίδευση, όπως το έθεσε ο Zimmerman (2020) στο *The Chronicle of Higher Education*, ο κορωνοϊός συνιστά μια ευκαιρία για ένα «μεγάλο πείραμα διαδικτυακής μάθησης»:

Ο κορωνοϊός... έχει δημιουργήσει ένα σύνολο πρωτοφανών φυσικών πειραμάτων. Για πρώτη φορά, ολόκληρες ομάδες μαθητών αναγκάστηκαν να παρακολουθήσουν όλα τα μαθήματα τους στο διαδίκτυο. Έτσι, μπορούμε να εξετάσουμε την απόδοση τους στα εν λόγω μαθήματα σε σύγκριση με εκείνα με προσωπική επαφή, χωρίς να ανησυχούμε για τη μεροληψία της αυτο-επιλογής. Μπορεί να είναι δύσκολο να συλλέξουμε σωστά δεδομένα, εάν τα διαδικτυακά μαθήματα διαρκέσουν μόνο λίγες εβδομάδες. Όμως, σε ιδρύματα που έχουν περάσει σε αμιγώς διαδικτυακή διδασκαλία για το υπόλοιπο του εξαμήνου, θα πρέπει να είμαστε σε θέση να μετράμε πόσο μαθαίνουν οι μαθητές σε αυτό το περιβάλλον σε σύγκριση με τα μαθήματα με προσωπική επαφή τα οποία λάμβαναν νωρίτερα.

Το επιχείρημα που τεκμηρίωσε ο Zimmerman είναι ότι η κρίση του κορωνοϊού είναι μια φυσική διερευνητική ευκαιρία για επιστήμονες δεδομένων εκπαίδευσης – τόσο για εκείνους στην ακαδημαϊκή εκπαιδευτική έρευνα όσο και για αναλυτές που εργάζονται σε εταιρείες εκπαιδευτικής τεχνολογίας καθώς και σε άλλες εκπαιδευτικές επιχειρήσεις –, για να αποδείξουν την αποτελεσματικότητα της διαδικτυακής εκπαίδευσης σε σχέση με τη διδασκαλία με προσωπική επαφή. Μάλιστα, ο Zimmerman ισχυρίστηκε ότι θα πρέπει να θεωρείται ένα είδος ηθικής ευθύνης για τα πανεπιστήμια να χρησιμοποιήσουν την ευκαιρία να διακρίνουν εάν η διαδικτυακή εκπαίδευση ξεπερνά την αυτοπρόσωπη διδασκαλία, παρόλο που, είπε, «εάν οι μαθητές παρουσίασαν περισσότερα οφέλη από τα διαδικτυακά μαθήματα, οι καθηγητές που διδάσκουν

μαθήματα με προσωπική επαφή – όπως εγώ –, μπορεί να δουν τις δικές τους θέσεις εργασίας να απειλούνται» (Zimmerman 2020). Το επιστημονικό όραμα για τη μέτρηση της μάθησης σε κλίμακα με τη χρήση δεδομένων, προκειμένου να αναπτυχθεί μια ακριβής κατανόηση των οφελών των εξ αποστάσεως μαθημάτων, ενεργοποιεί ξεκάθαρα μέρος της προσπάθειας των επιχειρήσεων εκπαιδευτικής τεχνολογίας καθώς και των συναφών ερευνητών, ώστε να χρησιμοποιήσουν την κατάσταση έκτακτης ανάγκης του κορωνοϊού ως μια ευκαιρία για μαζική συλλογή δεδομένων και ανάλυση. Και αυτό θα μπορούσε τελικά, όπως πρότεινε ο Zimmerman, να οδηγήσει σε εδραίωση των διαδικτυακών μαθημάτων και, κατά συνέπεια, να επιδεινώσει τις επισφαλείς συνθήκες εργασίας για τους εκπαιδευτικούς. Η πιθανή συρρίκνωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ως μιας εμπειρίας στο πανεπιστήμιο, και μια στροφή προς τα εξ αποστάσεως μαθήματα και την εξ αποστάσεως μάθηση, προξενεί ήδη ανησυχίες σε πολλούς εκπαιδευτικούς.

Η προσπάθεια να αναδειχθούν τα παιδαγωγικά πρότυπα εν μέσω πανδημίας σε μια φυσική διερευνητική ευκαιρία για την επιστήμη εκπαιδευτικών δεδομένων να «αποδείξει» τα οφέλη της ψηφιακής διδασκαλίας, καταδεικνύει τους τρόπους με τους οποίους η «δεδομενοποίηση» έχει παρουσιαστεί ως μια μετασχηματιστική δύναμη στην εκπαίδευση τα τελευταία χρόνια. Όπως το έθεσαν οι Jarke και Breiter (2019) στην εισαγωγή τους σε ένα ειδικό τεύχος του *Learning, Media and Technology* με θέμα «The datafication of education», «ο τομέας της εκπαίδευσης είναι ένας από τους πιο αξιοσημείωτους τομείς που επηρεάζονται από τη δεδομενοποίηση, διότι μετασχηματίζει όχι μόνο τους τρόπους με τους οποίους οργανώνονται η διδασκαλία και η μάθηση», δημιουργώντας προσδοκίες για «αύξηση της διαφάνειας, της λογοδοσίας, του προσανατολισμού στις υπηρεσίες και της ενεργού συμμετοχής στα κοινά, αλλά και τους συναφείς φόβους σχετικά με την παρακολούθηση και τον έλεγχο, με θέματα προστασίας της ιδιωτικής ζωής, σχέσεις εξουσίας και (νέες) ανισότητες» (Jarke και Breiter 2019, 1). Υπό το πρίσμα αυτό, οι προσπάθειες να δεδομενοποιηθεί η εκπαιδευτική εμπειρία των μαθητών κατά τη διάρκεια της πανδημίας πρέπει να θεωρηθούν μια ακραία εκδήλωση πιο μακροπρόθεσμων φιλοδοξιών, προκειμένου να αξιολογηθεί η εκπαιδευτική δραστηριότητα με ποσοτικά κριτήρια μέσω ολοένα και περισσότερο διαδεδομένων τεχνολογιών και τεχνικών παρακολούθησης. Η πανδημία του COVID-19 αντιμετωπίζεται ως εργαστηριακό πείραμα στη μαζική δεδομενοποίηση της εκπαίδευσης με τρόπους που θα μπορούσαν να ενισχύσουν

περαιτέρω και να προωθήσουν τα συμφέροντα των βασιζόμενων στα δεδομένα εταιρειών, ερευνητών και υποστηρικτών της εκπαιδευτικής τεχνολογίας. Εφόσον εκατομμύρια μαθητές εγγράφονται σε νέες πλατφόρμες για να μπορούν να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση κατά τη διάρκεια της πανδημίας, οι μακροχρόνιες ανησυχίες σχετικά με την προστασία των δεδομένων καθώς και τη χρήση δεδομένων για τη σκιαγράφηση του προφίλ και τον έλεγχο των μαθητών πρέπει να επανέρθουν εκ νέου στο προσκήνιο.

Προς τη μελλοντική έρευνα

Εγείρουμε τις τέσσερις προαναφερθείσες συζητήσεις ως κριτικούς προβληματισμούς για τρέχουσες σημαντικές αλλαγές με δυνητικά μακροπρόθεσμες συνέπειες για την εκπαίδευση γενικά, καθώς και για έρευνα και πρακτική στα ψηφιακά μέσα και τη μάθηση ειδικά. Η εκπαίδευση εν καιρώ πανδημίας μπορεί επίσης να διαφωτίσει κάποιες από τις μακροπρόθεσμες αλλαγές στη σχέση μεταξύ τεχνολογίας και κοινωνίας, με τις απρόσκοπτα υιοθετημένες ψηφιακές υπηρεσίες ως λύση σε οποιοδήποτε πρόβλημα (που εκφράζεται επίσης στις τρέχουσες εντάσεις σχετικά με τις επιπτώσεις των εφαρμογών «ιχνηλάτησης επαφών» στην παρακολούθηση και την ιδιωτική ζωή). Ωστόσο, όλα αυτά δεν είναι κατ' ανάγκην νέα ζητήματα ή προβλήματα. Οι συντελεστές του *Learning, Media and Technology* αντιμετωπίζουν εδώ και πολλά χρόνια ζητήματα και προκλήσεις της πολιτικής οικονομίας της εκπαιδευτικής τεχνολογίας, των ψηφιακών ανισοτήτων, των χώρων και του μέλλοντος της μάθησης, καθώς και της δεδομενοποίησης της εκπαίδευσης. Η κατάσταση έκτακτης ανάγκης του κορωνοϊού έχει εντείνει και διευρύνει τα ανωτέρω. Αντί να προτείνουμε ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα ερευνών σχετικά με τον κορωνοϊό, η πιο ταπεινή μας φιλοδοξία είναι ότι το περιοδικό θα συνεχίσει να λειτουργεί ως μια βασική πηγή ακαδημαϊκής γνώσης και κριτικής ανάλυσης σε ζητήματα σχετικά με την εκπαίδευση, τα μέσα ενημέρωσης και την τεχνολογία, τα οποία έχουν μακρά, αμφισβητούμενη ιστορία και αβέβαιο μέλλον. Οι πολιτικές, οι παιδαγωγικές μέθοδοι και οι πρακτικές εν μέσω πανδημίας που χαρακτηρίζουν την εκπαίδευση το 2020 απαιτούν μια αναζωογονητική προσέγγιση στην έρευνα σχετικά με τις εκπαιδευτικές τεχνολογίες και τα μέσα ενημέρωσης, με βάση την κριτική και θεωρητικά τεκμηριωμένη ανάλυση. Το *Learning, Media and Technology* παραμένει ένα βασικό φόρουμ για πρωτότυπη έρευνα στους εν λόγω τομείς. Δεχόμαστε τις συνεισφορές που δεν θεωρούν απλώς την τρέχουσα πανδημία ως το επίκεντρο ή το πλαίσιο ανάλυσης τους, αλλά συνεχίζουν να

διευρύνουν την κατανόηση μας για ιστορικά και κατά περίπτωση συγκεκριμένες πολιτικές, πρακτικές και προβλήματα σε σχέση με την εκπαίδευση και την τεχνολογία, που σήμερα επείγουν περισσότερο από ποτέ.

Ben Williamson
Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου

Rebecca Eynon
Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης

John Potter
Ινστιτούτο Εκπαίδευσης, Πανεπιστημιακό Κολέγιο του Λονδίνου

Γ) Σχόλια

Στο πλαίσιο της παρούσας πτυχιακής εργασίας, εκπονήθηκε στην ελληνική γλώσσα ένα μετάφρασμα για ένα αγγλικό κείμενο έκτασης περίπου 4.500 λέξεων. Ξεκινώντας, λοιπόν, το πρώτο που πρέπει να γίνει όσον αφορά στον σχολιασμό αυτού του εγχειρήματος είναι να διευκρινιστούν τα κύρια αναγνωριστικά στοιχεία του πρωτότυπου κειμένου.

Το εν λόγω κείμενο φέρει την υπογραφή των Ben Williamson, Rebecca Eynon και John Potter, Βρετανών ερευνητών-καθηγητών στο Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου, στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης και στο Πανεπιστημιακό Κολέγιο του Λονδίνου, αντίστοιχα. Ο σκοπός του άρθρου είναι διττός: κατά πρώτον, να σχολιάσει κριτικά την τρέχουσα παιδαγωγική κατάσταση ως μια ευκαιρία για επανασυγκεντρωτισμό των αποκεντρωμένων συστημάτων μέσω των πλατφορμών, και, κατά δεύτερον, να θεωρήσει αυτή τη χρονική συγκυρία ως ευκαιρία να υποστηριχθεί μια κοινωνικά δικαιότερη κοινωνία μέσω της σχεδίασης ενός ψηφιακού μέλλοντος χωρίς διακρίσεις για όλους.

Σε μια περαιτέρω ανάλυση, επισημαίνουμε ότι το κείμενο-πηγή είναι ένα επιστημονικό άρθρο. Δημοσιεύτηκε στο εκπαιδευτικού περιεχομένου περιοδικό *Learning, Media and Technology* τον Μάιο του 2020. Απευθύνεται κυρίως στο αναγνωστικό κοινό αλλά και σε οποιονδήποτε περιστασιακό επισκέπτη της ιστοσελίδας του εν λόγω περιοδικού, με πρωταρχικό σκοπό την κριτική προσέγγιση ως προς την εκπαίδευση και την ψηφιακή τεχνολογία, υπό το πρίσμα των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών αλλά και των τεχνών.

Καθ' όλη την έκταση του άρθρου, παρατηρείται υβριδική κειμενική λειτουργία, με κύρια την αναφορική-πληροφοριακή η οποία εντοπίζεται στην πρόθεση για ενημέρωση της εκπαιδευτικής κοινότητας σχετικά με τις πολιτικές, τις παιδαγωγικές μεθόδους και τις πρακτικές εν μέσω της πανδημίας, και δευτερεύουσες λειτουργίες την έμμεση κλητική μέσω της καταφυγής σε προηγούμενες εμπειρίες των αναγνωστών, καθώς και τη φατική μέσω της δημιουργίας μιας σχέσης οικειότητας μεταξύ των συντακτών και των αναγνωστών του κειμένου, λειτουργία (Nord 2014: 98-108).

Σε αυτό το σημείο, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναγνωριστεί ο επικοινωνιακός σκοπός του προς μετάφραση κειμένου, ώστε μέσα από τις απαραίτητες προσαρμογές

των γλωσσικών μέσων να μπορέσει το μετάφρασμα να υπηρετήσει όσο καλύτερα γίνεται την αποστολή του.

Με βάση, λοιπόν, τις μεταφραστικές οδηγίες, η κύρια επιδιωκόμενη λειτουργία του κειμένου-στόχου είναι η αναφορική, με δευτερεύουσες επομένως λειτουργίες την κλητική και τη φατική. Κατά συνέπεια, έχουμε ομοιολειτουργική μετάφραση καθότι «η λειτουργία του κειμένου-στόχου είναι όμοια με αυτή του κειμένου-πηγής» (ό.π.: 118). Έτσι, σκοπός του κειμένου υποδοχής παραμένει η πληροφόρηση του κοινού, διατηρώντας παράλληλα τα όποια στοιχεία αποσαφήνισης ή οικειότητας.

Ακόμη, το κείμενο-στόχος πρόκειται να δημοσιευτεί σχετικά άμεσα, δηλαδή στα μέσα του 2021, σε μια ιστοσελίδα επίσης εκπαιδευτικού περιεχομένου, με εμπνευστή/εντολέα/παραλήπτη τον υπεύθυνο ύλης του περιοδικού. Συνεπώς, οι χρήστες του κειμένου αναμένονται να είναι κυρίως το αναγνωστικό κοινό αλλά και οποιοσδήποτε περιστασιακός επισκέπτης της ιστοσελίδας του συγκεκριμένου περιοδικού.

Όσον αφορά στο στάδιο της επανέκφρασης του πρωτοτύπου στη γλώσσα-στόχο, αναφέρουμε ότι η δυσκολία μετάφρασης του εν λόγω κειμένου έγκειτο κατά κύριο λόγο στον βαθμό ειδίκευσης του. Σαφώς, σε ένα πρότερο στάδιο, το κείμενο αναγνώστηκε και κατανοήθηκε με τη βοήθεια πληροφοριακών καθώς και παράλληλων (και δη μεταφρασμένων στα ελληνικά) κειμένων, με σκοπό την εξοικείωση τόσο με τη θεματική του κειμένου-πηγής όσο και με τον τρόπο με τον οποίο συντάσσουν τον λόγο και χειρίζονται την ορολογία οι εκάστοτε μεταφραστές.

Στο πλαίσιο, λοιπόν, της προσπάθειας να είναι το μετάφρασμα συμβατό με το πρωτότυπο κείμενο τόσο γλωσσικά όσο και από πλευράς περιεχομένου, έπρεπε να ληφθεί μια σειρά αποφάσεων ως προς κάποια σημεία που διέγερναν τον προβληματισμό μας. Σε μια λειτουργική μετάφραση – όπως είναι αυτή που έχουμε στην προκειμένη περίπτωση, δεδομένου ότι η προσέγγισή μας «εστιάζει στη λειτουργία ή τις λειτουργίες» του κειμένου και της μετάφρασης (ό.π.: 18) –, τα προβλήματα «αντιμετωπίζονται μέσα από μια κατά κατιούσα σειρά αναλυτική διαδικασία», δηλαδή από τις πραγματολογικές πτυχές, στις συμβάσεις και τέλος, στις επιφανειακές γλωσσικές δομές του κειμένου, «πάντα όμως με τον απαιτούμενο σεβασμό προς τη λειτουργία του μεταφράσματος» (ό.π.: 154).

Αρχικά, δηλώνεται ότι δεν εντοπίστηκαν ιδιαίτερα πραγματολογικά προβλήματα μέσα από «τη σύγκριση των εξωκειμενικών παραγόντων (πομπός, δέκτης, μέσο, χρόνος, χώρος, κίνητρο, κειμενική λειτουργία)» (ό.π.: 148). Ακόμη και ως προς ό,τι έχει να κάνει με τους συγγραφείς του κειμένου, υπάρχουν ήδη στο πρωτότυπο κείμενο ορισμένες πληροφορίες που τεκμηριώνουν την ικανότητα των συντακτών να ασχοληθούν με το συγκεκριμένο θέμα, κι έτσι κρίθηκε πως δεν απαιτούνται επιπλέον σχετικά στοιχεία στο κείμενο-στόχο. Το μοναδικό σημείο που μας απασχόλησε από αυτή την κατηγορία προβλημάτων είναι το εξής:

- In the recent ‘looking to the future editorial’ for Learning, Media and Technology (Selwyn et al. 2020) = Στο πρόσφατο άρθρο υπό τον τίτλο «What’s Next for Ed-Tech? Critical Hopes and Concerns for the 2020s» στο Learning, Media and Technology (Selwyn et al. 2020).
 - ο Στην εν λόγω περίπτωση, χρησιμοποιήθηκαν οι δυνατότητες της προσθήκης (In the recent = Στο πρόσφατο άρθρο) και της μετάθεσης μιας πληροφορίας – συγκεκριμένα, από τη βιβλιογραφία που παρετίθετο στο πρωτότυπο κείμενο – (‘looking to the future editorial’ = υπό τον τίτλο «What’s Next for Ed-Tech? Critical Hopes and Concerns for the 2020s»), «προκειμένου να διευκολυνθεί ο αναγνώστης και να αποφευχθεί η παραπομπή σε σχετική βιβλιογραφία» (Κεραμίδας 2015: 161).

Ως προς τα πολιτισμικά στοιχεία, οι προβληματισμοί «απορρέουν από τις διαφορές στις νόρμες και τις συμβάσεις που διέπουν τη λεκτική και μη λεκτική συμπεριφορά στους δύο εμπλεκόμενους πολιτισμούς» (Nord 2014: 149). Αναλυτικότερα:

- Σε ό,τι αφορά στα κειμενικά στοιχεία που «διέπουν τη λεκτική συμπεριφορά», επιλέχθηκαν αποδόσεις σύμφωνες με τις νόρμες και τον συνήθη τρόπο εκφοράς του γραπτού λόγου στη γλώσσα-στόχο. Συγκεκριμένα, σε ορισμένες περιπτώσεις αποδόθηκαν φράσεις πληθυντικού αριθμού στον ενικό, ενώ σε άλλες περιπτώσεις αποδόθηκαν φράσεις ενικού αριθμού στον πληθυντικό, καθώς στις εν λόγω περιπτώσεις στα ελληνικά δεν συνηθίζεται η χρήση πληθυντικού ή ενικού αριθμού αντίστοιχα. Παρατίθενται χαρακτηριστικά παραδείγματα:
 - ο mass closures of educational institutions = το μαζικό κλείσιμο των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων

- the political use of behavioural economics as a public pedagogy of population management = την πολιτική χρήση της συμπεριφορικής οικονομίας ως δημόσιας παιδαγωγικής μεθόδου διαχείρισης του πληθυσμού
 - Scholarship across myriad disciplines in years to come will examine = Οι επιστήμονες σε χιλιάδες κλάδους θα εξετάσουν κατά τα επόμενα χρόνια
 - They include political manoeuvring in relation to the pandemic = Περιλαμβάνουν πολιτικούς χειρισμούς σε σχέση με την πανδημία.
- Σε ό,τι αφορά, πάλι, στα κειμενικά στοιχεία που «διέπουν τη μη λεκτική συμπεριφορά», υιοθετήθηκε ως καταλληλότερη η μακρο-στρατηγική της ξενοποίησης. Ο λόγος είναι επειδή κρίθηκε πως δεν ήταν αναγκαία κάποια τοπική προσαρμογή, δεδομένου ότι τα εν λόγω στοιχεία «αναγιγνώσκονται από συγκεκριμένο και εξειδικευμένο κοινό», [το οποίο είναι άμεσα εμπλεκόμενο στα πράγματα της σύγχρονης πραγματικότητας], «και, επομένως, μπορ[ούν] να διατηρηθ[ούν] ως έχ[ουν] στο μετάφρασμα χωρίς να δημιουργεί[ται] κανένα πρόβλημα κατανόησης» (Κελάνδριας 2007: 102). Παρατίθενται χαρακτηριστικά παραδείγματα κατά τα οποία διατηρήθηκαν στο μετάφρασμα στοιχεία της βρετανικής κουλτούρας του πρωτοτύπου, τότε με σημείωση και τότε χωρίς σημείωση του μεταφραστή ανάλογα με τον εικαζόμενο βαθμό κατανόησης τους από τους αναγνώστες χωρίς την καταφυγή τους σε σχετική βιβλιογραφία:
 - as in the recent BBC here in the UK providing celebrities as teachers = όπως στο πρόσφατο πρόγραμμα του BBC στο Ηνωμένο Βασίλειο, που παρουσίαζε διασημότητες σαν εκπαιδευτικούς²
- ² ΣτΜ: Πρόκειται για το Bitesize Daily, το νέο πρόγραμμα εικονικής μάθησης του BBC, το οποίο λανσαρίστηκε αρχικά στις 20/04/2020 με αφορμή την πρώτη καραντίνα, και προσέφερε δωρεάν εκπαιδευτικό περιεχόμενο σε παιδιά 5 έως 14 χρονών, με τη βοήθεια διάσημων celebrities και 200 από τους καλύτερους δασκάλους της Βρετανίας.
- like the eponymous character in Diana Wynne-Jones's novel Archer's Goon (2000) = όπως ο ομώνυμος χαρακτήρας στο μυθιστόρημα Archer's Goon της Diana Wynne-Jones (2000)

Όσον αφορά στα γλωσσικά προβλήματα, μας απασχόλησαν ζητήματα ως προς το λεξιλόγιο και τις συντακτικές δομές των δύο γλωσσών, και ειδικότερα, η συνωνυμία

στη γλώσσα-πηγή, η πολλαπλή ορολογία, η ανεύρεση του κατάλληλου αντίστοιχου όρου καθώς και η διαφοροποίηση των σημασιών ενός λεξήματος ανάλογα με το εκάστοτε περικείμενο του στη γλώσσα-στόχο, οι πολυλεκτικοί όροι και η συχνή χρήση μακροπερίοδου λόγου. Αναλυτικότερα:

- Ως προς το ζήτημα της συνωνυμίας στη γλώσσα-πηγή, παρατηρούνται συχνά στο πρωτότυπο κείμενο «όροι που έχουν το ίδιο σημασιολογικό περιεχόμενο και απλώς χρησιμοποιούνται εναλλακτικά» (Κεραμίδας 2015: 156), με αποτέλεσμα στο μετάφρασμα να χρησιμοποιηθούν είτε ένας είτε δύο εξίσου συνώνυμοι μεταξύ τους και «σημασιολογικώς ισοδύναμ[οι] όρ[οι] στη γλώσσα-στόχο» (Κελάνδριας 2007: 148). Παρατίθενται χαρακτηριστικά παραδείγματα:
 - for critical reflection on the planetary pivot to digitally mediated remote and distance education = για κριτικό προβληματισμό στον παγκόσμιο άξονα επί της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μέσα από ψηφιακή διαμεσολάβηση
 - pandemic και outbreak = πανδημία
 - educators και teachers = εκπαιδευτικοί
 - in ways that may solidify and consolidate = με τρόπο ώστε να μπορέσουν να εδραιωθούν και να παγιωθούν
- Ένα ακόμη ζήτημα που εγείρει τον προβληματισμό αποτελεί η πολλαπλή ορολογία στη γλώσσα-στόχο, δηλαδή η ύπαρξη περισσότερων του ενός όρων για έναν και μόνο όρο της γλώσσας-πηγής (Nord 2014: 150). Οι πολλαπλοί όροι αποτελούν συχνό φαινόμενο για την απόδοση ορισμένων λεξημάτων, ωστόσο, στις εν λόγω περιπτώσεις, προτιμήθηκε η χρήση ορολογίας που συνηθίζεται σε μεγαλύτερη συχνότητα στους εκπαιδευτικούς και ενημερωτικούς κύκλους. Παρατίθενται χαρακτηριστικά παραδείγματα:
 - digitally natives = ψηφιακά ιθαγενείς αντί για εκ γενετής μνημένοι στον ψηφιακό κόσμο ή πλήρως κατατοπισμένοι από ψηφιακή άποψη
 - lockdown = απαγόρευση κυκλοφορίας αντί για κλείδωμα, αποκλεισμό, κλείσιμο, εγκλεισμό ή περιορισμό
 - payday loan companies = εταιρείες αποπληρωμών δανείων αντί για εταιρείες δανείων βάσει αναμενόμενων μελλοντικών εσόδων, εταιρείες δανείων μιας

μέρας, εταιρείες βραχυπρόθεσμων δανείων μικρού ύψους ή εταιρείες δανείων αμοιβών

- infotainment = ψυχαγωγική ενημέρωση αντί για ενημερωτική διασκέδαση ή ενημερωτική ψυχαγωγία
- Ένα επιπλέον θέμα που ανέκυψε κατά τη μεταφραστική διαδικασία ήταν αυτό της ανεύρεσης των καταλληλότερων αποδόσεων με το ίδιο σημασιολογικό περιεχόμενο με αυτό των υπό εξέταση όρων της γλώσσας-πηγής (Κεραμίδας 2015: 156). Παρατίθενται χαρακτηριστικά παραδείγματα, στα οποία οι αποδόσεις των όρων μπορεί να μη θεωρούνται ευρέως ως η πρώτη σκέψη του μεταφραστή, εντούτοις κρίθηκαν ως ορθότερες και καταλληλότερες (ό.π.: 160)
 - Other outlets have responded to the rapid switch to online education = Άλλες υπηρεσίες έχουν ανταποκριθεί στην ταχεία μετάβαση στη διαδικτυακή εκπαίδευση
 - a ready-made remedy for the current crisis = μια τυποποιημένη λύση για την τρέχουσα κρίση
 - they have taken on renewed salience = έχουν αποκτήσει ακόμα πιο προεξέχουσα σημασία
 - keep their children [...] mentally stimulated = να κρατήσουν τα παιδιά [...] σε εγρήγορση
 - outcome measures of such initiatives = οι τρόποι αξιολόγησης τέτοιου είδους πρωτοβουλιών
 - mapping of offline onto online = χαρτογράφηση του τρόπου σύνδεσης του διαδικτυακού περιβάλλοντος με τον πραγματικό κόσμο
- Σε αυτό το σημείο, χρειάζεται να αναφερθεί ότι κατά τη μετάφραση του εν λόγω κειμένου μάς απασχόλησε το ζήτημα της κατά περίπτωση απόδοσης συγκεκριμένων λεξημάτων για την περιγραφή των πραγματικότητων στις οποίες αναφέρεται το κείμενο (Κελάνδριας 2007: 72), ανάλογα με το εκάστοτε περικείμενο τους. Παρατίθενται χαρακτηριστικά παραδείγματα:
 - issue = τεύχος, θέμα, ζήτημα, δίνω, διαθέτω
 - issue of Learning, Media and Technology = τεύχος του περιοδικού *Learning, Media and Technology*

- Global infection and illness, population lockdowns, and mass closures of educational institutions have engulfed countries across the planet in the short time between issues of this journal. = Μεταξύ των θεμάτων του εν λόγω περιοδικού συγκαταλέγονται η μόλυνση και η ασθένεια σε παγκόσμιο επίπεδο, οι απαγορεύσεις κυκλοφορίας των πληθυσμών, καθώς και το μαζικό κλείσιμο των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, που έχουν κατακλύσει τις χώρες σε ολόκληρο τον πλανήτη σε σύντομο χρονικό διάστημα.
 - Many of these issues will be of interest to readers of *Learning, Media and Technology*. = Πολλά από τα ζητήματα αυτά θα ενδιαφέρουν και τους αναγνώστες του *Learning, Media and Technology*.
 - Second, we want to issue a call for future research = Και δεύτερον, θέλουμε να δώσουμε αφορμή για μελλοντική έρευνα
 - the Department for Education issued a £300,000 grant = to Υπουργείο Παιδείας διέθεσε επιχορήγηση 300.000 £.
- practice = πρακτικές, πρακτική εφαρμογή
- make a more direct contribution to knowledge and practice = συνεισφέρει πιο άμεσα στη γνώση και τις πρακτικές
 - Within our own specialist area of research and practice = Εντός του δικού μας ειδικού τομέα έρευνας και πρακτικής εφαρμογής της.
- be experienced = παρατηρείται, είναι αισθητό, αντιμετωπίζεται & experience = εμπειρία
- in the context of changes currently being experienced = στο πλαίσιο των αλλαγών που παρατηρούνται
 - We don't necessarily see these issues as new or unique to the pandemic, but they are currently being experienced more acutely and affectively by educators = Δεν θεωρούμε κατ' ανάγκη τα εν λόγω ζητήματα νέα ή χαρακτηριστικά της πανδημίας, όμως επί του παρόντος είναι αισθητά κατά τρόπον πιο έντονο και δραστικό σε εκπαιδευτικούς
 - Education is not one thing and is not experienced in the same way = Η εκπαίδευση δεν είναι ένα πράγμα και δεν αντιμετωπίζεται με τον ίδιο τρόπο
 - online learning experiences for kids = διαδικτυακές μαθησιακές εμπειρίες για παιδιά

- artefact = αγαθό, μέσο
 - technology is not a neutral entity that simply does good when people have access to it – it is complex and social cultural artefact = η τεχνολογία δεν είναι μια ουδέτερη οντότητα που απλά κάνει καλό όταν οι άνθρωποι έχουν πρόσβαση σε αυτήν – αποτελεί περίπλοκο και κοινωνικό πολιτισμικό αγαθό
 - Transitioning from offline to online teaching and learning [...] can be done by managing the unrealistic expectations that you will be doing substantially the same thing with time, space and material artefacts = Η μετάβαση από την εκτός στην εντός διαδικτύου διδασκαλία και μάθηση [...] μπορεί να επιτευχθεί μέσω της διαχείρισης των ανέφικτων προσδοκιών ότι θα κάνετε ουσιαστικά το ίδιο πράγμα με τον χρόνο, τον χώρο και τα υλικά μέσα
- Σε συντακτικό επίπεδο, στην αγγλική γλώσσα συναντούνται πολύ συχνά οι πολυλεκτικοί όροι, δηλαδή το φαινόμενο «ένα στοιχείο Α [να] μπορεί να προσδιορίζει τόσο ένα στοιχείο Β όσο και ένα στοιχείο Γ.» Σε κάθε περίπτωση λοιπόν, «η κατανόηση του κειμένου από σημασιολογικής απόψεως είναι αυτή που δύναται να ξεκαθαρίσει τη συντακτική απόδοση μεταξύ των στοιχείων του πολυλεκτικού όρου» (Κεραμίδας 2015: 157). Παρατίθενται χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτής της περίπτωσης:
 - Pandemic politics, pedagogies and practices = Πολιτικές, παιδαγωγικές μέθοδοι και πρακτικές εν μέσω πανδημίας
 - remote learning students, teachers and parents = τους μαθητές, τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς της εξ αποστάσεως μάθησης
- Επιπλέον, στις περιπτώσεις όπου οι περίοδοι ή οι προτάσεις του πρωτοτύπου ήταν σύνθετες, παρότι στην πλειονότητα εύληπτες, αναδιατυπώθηκαν με τον κατά δύναμιν φυσικό και ομαλό τρόπο στην γλώσσα-στόχο στα αντίστοιχα σημεία. Παρατίθενται χαρακτηριστικά παραδείγματα:
 - They include political manoeuvring in relation to the pandemic, from misinformation and economic measures to policies of social distancing, quarantining and isolation; the use and misuse of large-scale data, statistics and visualizations; new forms of digitally mediated work, culture and personal life; surveillance systems for ‘contact tracing’; the use of predictive epidemiological

modelling; the development of techniques for better public understanding of science; and the political use of behavioural economics as a public pedagogy of population management. = Περιλαμβάνουν πολιτικούς χειρισμούς σε σχέση με την πανδημία, από την παραπληροφόρηση και οικονομικά μέτρα έως πολιτικές κοινωνικής απόστασης, καραντίνας και απομόνωσης· τη χρήση και την κατάχρηση δεδομένων, στατιστικών στοιχείων και οπτικοποιήσεων μεγάλης κλίμακας· νέες μορφές εργασίας, πολιτισμού και προσωπικής ζωής μέσα από ψηφιακή διαμεσολάβηση· συστήματα παρακολούθησης για «ιχνηλάτηση επαφών»· τη χρήση προγνωστικών επιδημιολογικών μοντέλων· την ανάπτυξη τεχνικών για καλύτερη κατανόηση της επιστήμης από το κοινό· καθώς και την πολιτική χρήση της συμπεριφορικής οικονομίας ως δημόσιας παιδαγωγικής μεθόδου διαχείρισης του πληθυσμού.

- But access is not a dichotomous measure, it is multifaceted. It is about the quality of that access. = Όμως, η πρόσβαση είναι ένα θέμα με πολλές διαστάσεις, το οποίο αφορά κυρίως στην ποιότητα της.
 - Στη συγκεκριμένο σημείο, αξιοποιήθηκε η δυνατότητα τόσο της απαλοιφής του στοιχείου «is not a dichotomous measure» του πρωτοτύπου, όσο και της συγχώνευσης των δύο περιόδων σε μία στο κείμενο-στόχο, ώστε να αποφευχθεί η επαναληψιμότητα αλλά και η ανακολουθία του νοήματος της εν λόγω περιόδου στην ελληνική γλώσσα.
- Being in lockdown in pandemic times and working from home, for those of us fortunate enough to be on the right side of inequality and with the opportunity to do so, means further consideration of the ways in which spatial and temporal relations are changed in the (digital) work we do as educators and researchers. = Η κατάσταση εγκλεισμού σε καιρούς πανδημίας και η κατ' οίκον εργασία, για όσους από εμάς έχουν την τύχη να είναι και να παραμένουν ευνοημένοι από τις ανισότητες, συνεπάγονται περαιτέρω εξέταση των τρόπων με τους οποίους οι χωρικές και χρονικές σχέσεις αλλάζουν στην (ψηφιακή) εργασία που επιτελούμε ως εκπαιδευτικοί και ερευνητές.

Τέλος, στην κατηγορία των ιδιαζόντων προβλημάτων, μας απασχόλησαν κυρίως ζητήματα «άρρηκτα συνδεδεμένα με [το] συγκεκριμένο κείμενο-πηγή, όπως συμβαίνει

με ορισμένα σχήματα λόγου, νεολογισμούς και λογοπαίγνια» (Nord 2014: 152).
Ειδικότερα:

- Ως προς το ζήτημα των σχημάτων λόγων του κειμένου-πηγής, εντοπίζονται ορισμένες εικόνες με μεταφορική χρήση της γλώσσας. Σε αυτό το σημείο, χρειάζεται να αναφερθούν οι τρεις βασικοί τρόποι μετάφρασης των μεταφορών σύμφωνα με τον Walther, οι οποίοι είναι οι εξής: α) κατά λέξη μετάφραση, β) υποκατάσταση με μεταφορική έκφραση της γλώσσας αφίξεως και γ) παραφραστική εικόνα (Παριανού, στο Κελάνδριας 2007: 132).
- Χαρακτηριστικά παραδείγματα στα οποία διατηρήθηκαν – βάσει και της ειδικής βιβλιογραφίας – τα εν λόγω σχήματα λόγου στο κείμενο-στόχο μέσω της υιοθέτησης είτε της πρώτης είτε της τρίτης κατά σειρά μεταφραστικής πρότασης εκ των τριών προαναφερθεισών προτάσεων (δηλαδή είτε της κατά λέξης μετάφρασης είτε της παραφραστικής εικόνας), αποτελούν τα εξής:
 - requires us to hold the mirror up to what happens = απαιτεί από εμάς να απεικονίσουμε αυτό που συμβαίνει
 - the physical spaces of the home are colonized and co-opted = οι φυσικοί χώροι του σπιτιού αποικίζονται και καταλαμβάνονται
 - simultaneously in receipt of ‘online learning’ to ‘deliver’ = και ταυτόχρονα λαμβάνετε «διαδικτυακή μάθηση» για προσωπική χρήση
 - cognitive overload = νοητική υπερπληροφόρηση
- Ακόμα, στο συγκεκριμένο πρωτότυπο κείμενο που πραγματεύεται ζητήματα της επικαιρότητας παρατηρούνται αρκετοί νεολογισμοί, οι οποίοι δημιουργήθηκαν για να περιγράψουν τη νέα πραγματικότητα που βιώνουμε. Σε αυτές τις περιπτώσεις, επιχειρήθηκε οι αποδόσεις ορολογίας στο κείμενο-στόχο να είναι στο μέγιστο δυνατό βαθμό σημασιολογικά ισοδύναμες σε σχέση με τους αντίστοιχους όρους στο κείμενο-πηγή. Παρατίθενται ενδεικτικά παραδείγματα:
 - platformisation = πλατφορμοποίηση
 - datafication = δεδομενοποίηση
 - ‘EdTech’ companies = εταιρείες εκπαιδευτικής τεχνολογίας (‘EdTech’ companies)
 - Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η οποία χρήζει ενδεχομένως μιας περαιτέρω διευκρίνισης, η πρόταση που ακολουθείται είναι η κατά λέξη απόδοση του πλήρους αναπτύγματος του όρου «educational technology companies» του

πρωτοτύπου και, εντός παρενθέσεως ως επεξήγηση, ο αγγλικός όρος σε μορφή βραχυγραφίας «EdTech companies», με σκοπό την παραπομπή των Ελλήνων αναγνωστών στον ειδικό όρο, όπως αυτός χρησιμοποιείται στη ξενόγλωσση βιβλιογραφία.

- Όσον αφορά σε ένα τελευταίο ιδιάζον ζήτημα που ανέκυψε κατά τη μεταφραστική διαδικασία, αυτό της διαχείρισης των όποιων λογοπαιγνίων χρησιμοποιούν οι συντάκτες του πρωτοτύπου εκδηλώνοντας έτσι εντονότερα το προσωπικό τους ύφος, παρατίθεται χαρακτηριστικό παράδειγμα:
 - ο Many companies [...] have offered up previously for-fee services for free for temporary periods = Πολλές εταιρείες [...] προσφέρουν υπηρεσίες που παλαιότερα ήταν επί πληρωμή δωρεάν για προσωρινές περιόδους
 - Στη συγκεκριμένη περίπτωση, χρησιμοποιήθηκε η δυνατότητα της παράφρασης στο κείμενο-στόχο για την απόδοση του εν λόγω αγγλικού λογοπαιγνίου με το «παιχνίδι» μεταξύ των μονάδων «for-fee» και «for free», και την παρήχηση του γράμματος f του λατινικού αλφαβήτου, δεδομένου ότι κάτι αντίστοιχο δεν ήταν δυνατό στην ελληνική γλώσσα.

Μετά το πέρας της μεταφραστικής διαδικασίας, ακολούθησαν κυρίως αξιολογικές ενέργειες, εφόσον δεν έλειπε κάτι άλλο δεδομένης της απουσίας εικόνων. Έτσι, πραγματοποιήθηκε η τελική εξέταση της συνολικής επικοινωνιακής λειτουργίας του μεταφράσματος (ως προς το εννοιολογικό περιεχόμενο, το γλωσσικό υπόβαθρο και το ύφος του κειμένου), ώστε να αξιολογηθεί το κατά πόσο το τελικό προϊόν πέτυχε τον επικοινωνιακό του σκοπό, και όπου χρειαζόταν να γίνουν οι απαραίτητες αλλαγές για το κατά δύναμιν βέλτιστο αποτέλεσμα.

Βιβλιογραφία

- Κελάνδριας, Παναγιώτης (2007). *Η Μετάφραση των Οικονομικών Κειμένων: Μια λειτουργική προσέγγιση*. Αθήνα: Διάυλος.
- Κεραμίδας, Σωτήριος (2015). *Ζητήματα Ορολογίας στην Τεχνική Μετάφραση*. Αθήνα: Διάυλος.

- Nord, Christiane (2014). *Η Μετάφραση ως στοχευμένη δραστηριότητα: Εισαγωγή στις λειτουργικές προσεγγίσεις* (Μετάφραση - Προσαρμογή: Γραμμενίδης, Σίμος & Λάμπρου, Δέσποινα). Αθήνα: Διάυλος.
- Dorri, Elham Rajab (2018). “On the Study of Creativity in Translation: the Case study of Journalistic Text”. *Translation Journal*. Ανάκτηση από <<https://www.translationjournal.net/July-2018/on-the-study-of-creativity-in-translation-the-case-study-of-journalistic-text.html>>